AKİS

İSMET PAŞAYLA 10 YIL

YAZAN:

METİN TOKER

DEV ÇEKİLİŞ hakkında röportaj (9)

NE DÜŞÜNÜYORLAR

Dev çekiliş, vatandaşa parasını lâyıkiyle değerlendirebilmesi için verilen fırsatların en güzeli... tasarruf sahibine yapılabilecek vaadlerin en muhteşemi... sağolsunlar.

AHMET ÖZER
Bakkal

Bilûmum banka hizmetlerinde halkımıza her türlü kolaylık göstermeyi vazife bilen Türkiye İŞ Bankası, tasarruf sahiplerine faydalı olmak yolunda da hiçbir fedakârlıktan kaçınmıyor. 19 Mayısta yapılacak Dev Çekilişi daha pek çok dev çekilişler takip edecek. Tasarruflarını Türkiye İŞ Bankasına yatıranlar daima memnun kalmışlardır.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyetidir

YENİ GAZETE
Düşünen
insanların
gazetesidir.
YENİ GAZETE
GÜNLÜK SİYASİ VE İKTİSADİ MÜSTAKİL GAZETE
YURTTA SULH

Sayı: 563 Cilt: XXXII Yıl: 11

Sahibi ve Başyazarı:
Metin Toker

Yazı İşleri Müdürü :
Y. Yüksel Erdem

Bu sayıda Yazı Kurulu :

İç Haberler Kısmı: Kurtul Altuğ, Güneri Civaoğlu, Teoman Erel, Egemen Bostancı, Tunca Aksoy (İstanbul), Seyfi Özgenel (İzmir) — Dış Haberler Kısmı: Haluk Ülman — Magazin Kısmı: Jale Candan — Tüli Sezgin, Hüseyin Korkmazgil — Sinema: Nijat Özön.

Resim
Ali Parmakerli

Kapak Kompozisyonu
SAN Organizasyon

Kapak Baskısı
Teknik Ofset

Fotoğraf
T.H.A.
Sungar Taylaner
Erdoğan Çiftler

Klişe
Hürriyet Klişehanesl
Birlik Klişe Atölyesi

Yazı işleri
Rüzgarlı Sokak No 15/2
Tel: 11 89 92
P.K. 582

İdare
Rüzgarlı Sokak No: 15/1
Tel: 10 61 96

Abone Şartları

3 aylık (12 nüsha) 12,50 lira
6 aylık (25nüsha) 25,00 lira
1 senelik (52 nüsha) 50.00 lira

İlan şartları
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak 3000 lira

AKİS Basın Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildiği yer
Rüzgarlı Matbaa
•
Basıldığı yer
Hürriyet Matbaası
Ankara

Basıldığı tarih :
1.4.1965

AKİS

HAFTALIK. AKTUALİTE DERGİSİ

Kendi Aramızda

Sevgili **AKİS** Okuyucuları.

Yayun hayatımızın 11. yılını tamamlamak üzere olduğumuz bir sırada, size yepyeni, renkli, canlı bir dergi sunuyoruz. Bu. 11 yıldır bizim idealimizi teşkil etmiştir. Fakat tümen tümen imkânsızlık bizi bunu başarmaktan alakoymuştur. Şimdi bunların bir kısmını yenmiş bulunuyoruz. Ötekileri de zamanla ve sizin esirgemeyeceğiniz ilginizle yenmeğe muvaffak olmak büyük hedefimizdir.

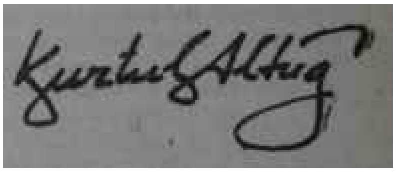
AKİS bu sayısında bir tarihi göreve başlıyor. Kitap haline getirilebilecek şekilde yayınladığımız ""İsmet Paşayla 10 Yıl" serisi Türkiyenin demokratik rejim itibariyle belki de en önemli devresinin tek esaslı hikâyesini teşkil edecektir. Türkiyede bu hikâyeyi en fazla bilgi, en fazla yetki ve en cazip şekilde yazabilecek bir kaç kişi varsa onların başında mutlaka Metin Toker gelmektedir. Kader bir usta gazeteciyi bu yıllarda, hadiselerin âdeta ruhunu teşkil eden İsmet lnönünün yanında bulundurmuştur. Metih Tokeri bu on yıl içinde aldığı notlar bugün o devrenin bilinmeyen bütün perde arkasını aydınlatacaktır.

"İsmet Paşayla 10 Yıl" serisi dört büyük kısmı ihtiva edecektir. Bu hafta başlayan I. Kısım 1954-57 yıllanan. II. Kısımda 1957 seçimlerinden 27 Mayıs 1960'a kadar geçen yıllar anlatılacaktır. O kısımda Türkiyenin bir ihtilâle doğru açıktan ve âdeta koşar adımla nasıl gittiği gözlerin önüne hadiselerle serilecektir. III. Kısım 27 Mayıs 1960 ile 27 Ekim 1961 seçimleri arasıdır. M.B.K. Devri adı verilebilecek o devrede Türkiyenin bir askeri idareden tekrar demokratik rejime nasıl, hangi kuvvetlerin tesiriyle ve ne gibi mukavemetler kırılarak geçtiği bütün tafsilatıyla ve ilk defa olarak anlatılacaktır. Serinin IV. Kısmım lnönünün Başbakanlık yıllan dolduracaktır. Üç koalisyonlu ve iki askeri darbeli bu devre meraklı hadiseler bakımından kendisinden önceki devreleri aratmayacak zenginlikte olmuştur.

Okuyucularımıza seriyi teşkil eden yazılan muntazam halde saklamalarını tavsiye ederiz. Eser, ciltlettirildiğinde kütüphanelerin en ilgi çekici kitabını teşkil edecektir.

AKİS, bu sayısından itibaren 125 Kuruşa satılacaktır. Bütün dergilerin 125, 150. hattâ 250 Kuruşa satıldığı bir sırada, kapakta ofset baskıya geçmemiz bizi de öteki arkadaşlarımızın **fiyat** seviyesine gelmek mecburiyetinde bırakmıştır. Okuyucularımızın bizi anlayacaklarını ümit ediyoruz.

Saygılarımızla

içindekiler

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Yıl: 11 Sayı: 563 3 Nisan 1965 Cilt: XXXII

YURTTA OLUP BİTENLER

Kıbrısa çıkan Değiştirme Birliği ve kumandanı

Türkiye "he" demeyecek

Millet

Kıbrıs üzerinde manevralar

Şu anda Ankara Hükümeti, Amerikadan gelen bir takım telkinlere muhatap haldedir. Bu telkinler, Ankara Hükümetinin Atina Hükümetiyle Kıbrıs konusunda bir mütarekeye varması yönündedir. Aynı tarz telkinler amerikanlar tarafından Atina Hükümetine de yapılmaktadır. Amerikalılarda uyanan inanç, Türkiyenin yeni Başbakanı Ürgüplünün "bir ucundan Enosis"e Türkiyenin eski Başbakanı İnönü kadar karşı olmayacağıdır. Bu hafta Atinadan gelen haberler de Akropolün eteğinde aynı havanın estiğini, yahut estirildiğini göstermektedir. Ankarada, Atinada ve Lefkoşede son günlerde uçurtulan tecrübe balonlarının ipi Amerikanın, daha doğrusu meşhur C.I.A. -Merkezi İstihbarat Teşkilâtı- nın elinde görünmektedir. Bu tecritte balonlarıyla Amerika zemin yoklamakta, türklerin yunanlıların ve Kıbrısta yaşayanların neyi kabul edip neyi kabul etmeyeceklerini tesbite çalışmaktadır.

Amerikanın bu gayretlerinin bir maksadı, şimdi Türkiye lehinde vaziyet alarak meseleye karışmış bulunan Sovyet Rusyayı bir kenara itmektir. Türkiyedeki amerikalılar kendilerine karşı olan dostluk havasının her gün eksildiğini hissetmekte, bunu günlük hayatlarında sezmekte, o yüzden buruklaşmakta, buruklaştıkça etraflarındaki antipati çemberini daha da genişletmektedirler. Bunlara bir çok elçilik mensubu da dahildir ve "sevilen amerikalı" olarak kalmaya muvaffak olan amerikalıların sayısı azalmaktadır.

Amerikanın Ankaradaki Büyük Elçisi, türi dostu Raymond Hare'in de görevinden ayrılıp emekli olacağı söylentileri bir süredir Başkentte dolaşmaktadır. Bir ara, onun yerine Mr. Jernegan'ın tayin edileceği söylenmiştir. Amerikalılar Jernegan'ı Cenevre temasları sırasında Dean Acheson'un yanına vermişlerdir. Jernegan orada "iyi niyetli bir kimse" intibaı uyandırmıştır. Fakat Jernegan Türkiyeye devamlı Büyük Elçi olarak değil, zemin yoklayıcı olarak Tahrandaki CENTO tcplantısmdan sonra gönderilmiş, buradan da Atinaya geçmiştir. Jernegan Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Ball'un Türkiye ve Yunanistanla ilgilenen başlıca yardımcısıdır ve Büyük Elçi payesini haizdir.

Her halde şimdi görünen, Kıbnsla ilgili olarak Amerikalıların bir manevraya girişmiş olduklarıdır. Amerikalılar bundan önceki manevralarında koydukları hatalı teşhislerle şöhret yapmışlardır, ümit edilir ki

HAFTANIN İÇİNDEN

Tılısım Satıcıları ve Parlamento

Metin TOKER

Geçenlerde İstanbulda bir açık oturumda bulundum.

Toplantının, sonradan çok sözü edildi. Gençlerden müteşekkil büyük bir kalabalığın önünde resmen "Türk Basını ve dış etkenler" konusuna tartıştık. Benimle beraber, aşırı sol fikirlerin şampiyonluğunu yapan iki fıkra yazan arkadaşım da vardı. Ayrıca bir mutedil bir teknik iki arkadaş daha ekibe dahildi.

"Türk Basını ve dış etkenler" konusunu "resmen" tartıştık diyorum, zira fıkra yazarı arkadaşlarım konuşmaları daha baştan değişik bir istikamete sürüklediler. Sanırım gazete endüstrisinin özelliklerini, maliyet hesaplarını, satış - ilan ilişkilerini sadece ben anlattım- Fıkra yazarı arkadaşlarım, daha ziyade, insan olarak birbirimiz tarafından, millet olarak ise amerikalılarca nasıl sömürüldüğümüzün meşhur hikâyesini ağlatıcı levhalar çizerek gözlerin önüne serdiler. Sonra konunun o tarafına ben de girdim ve ilgi çekici bir tartışma yaptık. Tabii, bütün seyircisi Fenerbahçeli olan bir stadda Galatasaray - Fenerbahçe maçı oynamak bir Galatasaray takımı için kolay değildir ama, gerçekten hepimiz, dinleyicilerimiz ve biz zevkli bir kaç saat geçirdik. Toplantı, sonuna kadar, heyecanından bir şey kaybetmedi.

Benim şimdi söylemek istediğim, başka şey. Salonu dolduranlar, yaşları 18 ile belki 25 arası, ama hepsi aydın kimselerdi. Tabii, çağlarının coşkunluğu içindeydiler. Hislerini gürültülü bir şekilde göstermekten hoşlanıyorlardı. Çabuk taşıyorlardı. Kolay alevlenlendirilebiliyorlardı.. Buna rağmen, kendilerine söyenilenlerin basitliği, yavanlığı, hatta saçmalığı beni hayrete düşürmedi dersem gerçeği ifade etmiş olmam. Dünyanın her tarafındaki kriptoların kullandıkları formüller, o açık oturumda, o aydın gençlerin önünde birbiri peşine sıralandı. "İnsanlar ni--anları sevmeli arkadaşlarım", "Ben kazancın aleyhinde değilim, dostlarım. Ama insan topluma ne veriyorsa o kadarını alacaktır", "Ben satılmışlara karşı savaş açmışım". "Bu Hükümet benden özür dilemiştir, arkadaşlarım", "Türkiyeye emperyalistler hâkimdir". "Kapitalistler masum emekçilere kan kusturmaktadırlar"... Bunlar, bir miting havası içinde, o aydın gençler tarafından nasıl alkışlanıyordu, görmek lâzımdır. Tıpkı 1946 - 50 yılları arasında, halk kütlelerinin karşısına ellerinde bir Yenice paketiyle çıkıp "Bunun maliyeti 5 kuruştur. Buna Hükümet size 20 kuruşa satıyor. Kahrolsun bu hükümet. Bizi iktidara getiriniz, biz size Yeniceyi 5 kuruşa içireceğiz" diyenlerin alkışlandığı gibi.. Memleketin öyle bir tecrübeden geçmesi lâzımdı. Geçti. O tılısım satıcıları bugün halkın karşısına aynı türkülerle çıksalar, kahkahalarla karşılanırlar. Yarın, gençlerin karşısına da bugünkü yavelerle çıkacak olanlar şüphesiz başka mukabele görmeyeceklerdir- Bugün "yeniliğin cazibesi'ni taşıyan o türlü çıkışlar, üzerlerindeki cila silinince bütün dazlaklığıyla ortada kalacaktır. Bunda, telâş edilecek bir taraf yoktur.

Fakat, solun şampiyonları, konusu "Türk Basını ve dış etkenler" olan o açık oturumda dahi sözü dönüp dolaştırdılar ve bugünkü teşekkül tarzıyla Parlâmentonun Türkiyenin meselelerini çözemeyeceği noktasına geldiler. Parlâmento Türkiyenin meselelerini çözemeyecekti, zira halkın gerçek temsilcileri Parlâmentoda yoklardı. Bugünkü sistem bu temsilcilerin Parlâmentoya girmesine de imkân vermiyordu. Değiştirilmesi gereken, bundan dolayı, Parlâmento değil, sistemin ta kendisiydi. Böylece, meşhur tema, çok az dolambaçlı bir şekilde gençlerin önüne getirildi.

Şimdi, insaf ile sormak istiyorum: Bu açık oturum, bundan iki hafta kadar önce değil de. bugün yapılmış bulunsaydı ve konuşmacılar milletvekili ve senatör tahsisatlarına zammı misal diye söyleselerdi salon alkıştan yıkılır mıydı, yıkılmaz mıydı? Tezahürat ayyuka çıkar mıydı, çıkmaz mıydı? Parlâmentoyu savunmak kabil olur muydu, olmaz mıydı? Bu Parlâmentonun şahsında parlamenter sistem telâfi edilmez bir yara alır mıydı, almaz mıydı? Parlamenter sistemi övmek isteyen bir kimse en basit manevrayla sistemin değil de kendilerine zam yapan temsilcilerin taraftarıymış gibi gösterilip yuhalattırılır mıydı, yuhalattırılmaz mıydı? Demagoji fırtınası büsbütün tozkoparan hal alır mıydı, almaz mıydı?

Halbuki, herkes görecektir ki, kendilerine zam yapanlar bu fazla parayı alamayacaklardır. Millet, bu parayı onlara vermeyecektir. Memlekette, böyle davrananlara karsı gelen kuvvetlerin bulunduğu ve onların milletvekilleriyle senatörlerden daha güçlü olduğu bir defa daha anlaşılacaktır. Millet işlerinin murakabe edilmesi için bizim kriptoların tavsiye ettikleri sistem değişikliğine lüzum olmadığı ortaya çıkacak asıl öyle hir sistem değişikliğinin murakabeyi yok edeceği hatırlanacaktır. Ama, Parlâmentonun böyle bir girdabın içine atılmasına lüzum var mıydı? Parlamenterlerin bunu düşünmesi gerekmez miydi?

Bu sorulara "hayır" cevabını vermek zordur. Gerçek şudur ki milletin temsilcilerinin tamamı memlekette bir yeni havanın estiğinin farkında değillerdir. Bu yeni hava elbette çeşitli renkte yelkeni doldurabilir ve böyle yelkenler, açık, beklemektedir. Parlâmento, Türkiye gemisini, temsil ettiği parlamenter sistemin yelkeniyle yürütmekte herkesten fazla nisbette görevlidir. Yeni tılısım satıcıları pek basit bir taktiğe sahiptirler: Temelde bir gerçek söylüyorlar. Ama o temelin üstüne bir fikir ve mantık deformasyonu binası kuruyorlar. Fikrin ve mantığın sapıklığını söylediniz mi, sizi temeldeki gerçeğin açık gerçeğin tartışmasını yapmakla suçlamak kurnazlığına sapıyorlar. Ondan sonra, derdimizi Marko Paşaya anlatınız.

Yapılması gereken, temeldeki gerçek yerine geçecek kusurlu hareketlerden sakınmaktır. Milletin hislerine, temayüllerine aykırı davranışlara düşmemektir. Silâhı, demagoglann eline vermemektir.

Kendilerine zam yapanlar bunun tam aksi yolu tutmuşlardır. Onları kimse affetmeyecektir.

bloklunuzun lideri bu sefer de Türkiyenin yeni Başbakanına ve onun kudret derecesine yanlış bir teşhis koymamış bulunsun.

işçiler

Türkiyede ilk defa,,

önümüzdeki haftalarda, siyasî partiler seçim platformuna girerken cereyan edecek bir hadise bütün dikkatleri üzerine çökecektir. Türkiyenin dev işçi teşekkülü Türk-İş bir bildiri yayınlayarak partilerin işçi dâvası kousundaki tutumlarını umumî efkâra, daha doğrusu büyük işçi kütlesine açıklayacaktır. Bildirinin son derece esaslı olması için şu anda Türk-İşte çalışmalar kesif bir şekilde devam etmektedir. Bütün dokümanlar toplanmış Parlâmentodaki konuşmalar, partilerin çeşitli işçi meselelerindeki tutumları tek tek taranmıştır- 600 bin üyesi bulunan güçlü Türk-İş, alacağı vaziyetin son derece objektif ölçülerle tâyini edilmesi maksadıyla titiz davranmaktadır. Bu, bir işçi teşekkülünün Türkiyede seçimlerden önne partiler arasında bir nevi tercih yapmasının ilk denemesi olacaktır. Gerçi büyük işçi kütlesinin oyunu kendi menfaatini mi, yoksa, hislerini ve mensup olduğu çevrenin tesirlerini mi düşünerek vereceği pek belli değildir. Buna rağmen bir "işçi şuuru'nun teşekkül etmeye başladığını görmemek imkânı yoktur, Bildirinin .Türk-İş ile Türkiye İşçi Partişi arasındaki çatışmanın hararetli bir safhaya geldiği sırada yayınlanacak olması hadisenin önemini arttırmaktadır. Gerçekten de T.İ.P.'çilerin Türk-İşi bölme teşebbüsleri seçimlerin arefesindıe kuvveden fiile çıkmıştır.

Önceki haftanın sonlarında Türk-İşe rakip biri teşekkül olarak Türkiyenin çalışma hayatına giren İşçi Dayanışma Konseyinin Genel Başkanı Mehmet Kılınç, haftanın başında Pazartesi günü bir AKİS'çiye, Konseyin kuruluş gerekçesini şöyle açıkladı:

"— Dostum, biz çıplakları topluyoruz. Efendilerinin giydirdikleri kimse leri istemiyor onlarla işbirliği yapmıyoruz!"

AKİS'çi "Efendileri tarafından giydirilenlerin kimler olduğunu" sorduğunda, Kılınç:

"— Türk-İş yöneticileri" cevabını

"— Ya, efendi kim?..

"— O da Amerika ,tabii!.."

Politikanın içi mi ,dışı mı?

Mehmet Kılınç bu sözlerle, Türk-İşin Amerikadan malî yardım almakta olışunu yerdiği kadar -oysa Halil Tunç, böyle bir yardımın mevcut olmadığını ve Amerikanın Türk-İşle ilgisinin sadece kültürel yönden olduğunu söylemektedir - Türkiyedeki İşçi hareketlerinin geleceği bakımından son derece önemli bir kavşak noktasına da ışık tutmaktadır. Bilindiği gibi, çoktanberi tartışılan konu, "Sendikalar, Amerilkada olduğu gibi partilerüstü mü kalmalıdır, yoksa politikaya karışmalı mıdır?" konusudur.

Mehmet Kılınç
Yeni bir ses

Kılınç ve başında bulunduğu İşçi Dayanışma Konseyi,. sendikaların politika yapması ve haklarının Parlâmentoda bizzat kendi temsilcileri tarafından savunulması fikrindedir. Nitekim Kılınç, AKİS muhabirinin:

"— Konfederasyon hâline geldiğinizde politika yapacak mısınız?" sorusunu,

"— Evet'' diyerek cevaplandırmıştır.

Ama AKİS'çinin:

"— Peki, hangi partinin yanında yer alacak, hangi partiyi destekliyeceksiniz?" sorusunun cevabı ise hayli müphem kalmıştır. Kılıncın bu soruya cevabı şudur:

"— İşçi dâvalarını hangi partinin en iyi savunduğuna kanaat getirirsek onu destekliyeceğiz.."

Kılınçın bu sözleri, İşçi davalarını savunma konusunda, üzerinde birleşilmiş kesin bir kriter bulunmaması sebebiyle, havada kalmaktadır. Ama Mehmet Kılınç bir TİP sempatizanıdır ye bu sempatiden hareket edilerek yapılacak bir yorumda İşçi Dayanışma Konseyinin TİP'i destekleyeceğini ileri sürmek yanlış olmayacaktır.

Tavşan dağa küsmüş.

Türk-İşe rağmen yeni bir konfederasyon kurma teşebbüsünün derininde yatan sebep budur. Zira ötedenberi kaynayan bir kazan niteliğinde olan Türk-İş camiasında çatışmalar, sürtüşmeler daha çok bu kuruluş bünyesinde bulunan ve sendikaların politika yapmasını isteyen TİP'çi sendika liderleri ile, şimdilik partilerüstü bir tutumu tercih eden Türk-İş yöneticilerinin fikir ayrılıklarından doğmuştur. Türk-İşte başgösteren bu çatlağın ilk tezahürü, şimdiye kadar dağınık bir halde bulunan ve Türk-İş camiasına kabul edilmeyen bazı güdük sendikaların, yeni bir konfederasyon halin de birleşmek üzere, bir araya gelmeleri olmuştur.

Ancak yeni bir konfederasyonda birleşmek temayülü sadece İşçi Dayanışma Konseyi kurucularına has bir temayül değildir. Bugün Türkiyede, sayıları 400' ü bulan çeşitli sendikalar Türk-İş bünyesi dışında bırakılmış bu lunmaktadırlar. Bunlar, kontrolsüz bir mayın gibi türk çalışma hayatında dolaşmakta ve kendilerine bir sahip aramaktadırlar. Türk-İş, aynı iş kolunda daha kuvvetli sendikalar bulunduğu gerekçesiyle bu sendikaları bünyesine kabul etmemiş ve Türk-İşe dahil, benzeri kuruluşlarla birleşmelerini istemiştir. Oysa Türk-İş yöneticilerinin bazı tutumları bu gerekçeyi tekzip eder niteliktedir. Meselâ dev hacmi ve liderinin TİP'li oluşu sebebiyle tehlikeli görülerek, Yapı-İşin parçalanması yönüne gidilmiştir. Böylece ortaya, Yapı-İşin dışında, Çimse-İş, Yol-İş ve Ağaç-İş gibi üç küçük kuruluş çıkmıştır.

Gene ayni Türk-İş yöneticileri, gene ayni sebeplerle Maden-İşi de törpüleme yoluna gitmişler ve AP'li, ünlü milliyetçi Kaya Özdemiroğlunun başkanlığında bir yavru sendika (Metal-iş) kurmuşlardır. Bu tip hareketler, aynı İş kolunda başka sendikalar bulunduğu gerekçesiyle Türk-İşe kabul edilmeyen sendikalar arasında infial yaratmaktadır, Üstelik bu kuruluşlarda yöneticiler .uinutsuz,-luktan gözleri kararmış olarak, önlerinde açılacak her boşluğa dalma istidadındadırlar. Nitekim bunlardan bazıları şimdiden, yeni kurulmuş bu-

lunan İşçi Dayanışma Konseyine sempatilerini bildirmeye başlamışlardır. Böylece başlangıçta, Türk-İşteki bir fikrî çatışma sonucu, daha gerçekçi bir politika izlemek üzere kurulmuş bulunan Konsey şimdi, bu dağınık kuvvetlerin iltihakıyla, başsız ve gittikçe büyüyen, ama geleceği karanlık bir muazzam güç olma yolundadır. Gerçekten, İşçi Dayanışma Konseyi adını alan bu kuruluş için "homojen bir topluluk" deyimini (kullanmak güçtür, İşçinin Parlâmentoda temsil edilmesini kendine şiar edinen Konseyde, daha şimdiden akortsuz sesler yükselmeye başlamıştır.

Aynı tellerden çalanlar

Konseyln kurucu sendikalarından Koop-lş Genel Sekreteri İbrahim Çapan, haftanın başlarında kendisi ile konuşan bir AKİS muhabirine bunu şu sözlerle belirtmekte bir sakınca görmemiştir:

"— Sendikaların politika ile uğraş malarını tasvip etmiyor ve bu bakımdan Türk-İşin görüşünü benimsiyoruz.."

Genel Sekreter:

" —Peki ,o halde neden Türk-İş bünyesinde bulunmuyor da, sizden tamamen ayrı fikirleri benimsemiş bir kuruluşa katılıyorsunuz?" sorusunu ise:

"— Biz diğer sendikalara göre özelliği olan bir sendikayız, İçimizde doktorlar, yüksek dereceli memurlar var. Gayemiz onların çocuklarını okutmak ve onları ev sahibi yapmak... Türk-İş yöneticileri bize, aynı iş kolunda olan Bank-İşle birleşmemizi söylediler. Daha büyük bir sendika olduğu için Ban-işe katılmamız gerekiyordu. Biz bunu kabul etmedik. Bu yüzden Türk-İşin dışında kaldık" diyerek cevaplandırdı.

Gene İşçi Dayanışma Konseyi kurucuları arasında bulunan Pancar-tş ise, aynı iş kolunda, çok daha büyük bir sendika olan Şeker-İşe katılmadığı için Türk-İş bünyesine kabul edilmemiştir, Pancar-İş yöneticileri, de kendi üyelerinin- mühendisler ve memurlardan ibaret olduğunu, şeker çuvalı taşıyan işçilerle aynı çatı altında toplanamayacaklarını ifade etmektedirler! Oysa her iki sendika da, Türkiyede gerçek anlamda bir işçi hakları savunuculuğu yapma iddiasıyla ortaya çıkmış olan Dayanışma Konseyinde -hem de kurucu olarak- yer almış bulunmaktadırlar!

Durum böyle olunca, Mehmet Kılıncın ortaya attığı yeni konfederasyon salatadan farklı olmamaktadır Şimdi işçi çevrelerinde, Kılmçın ötedenberi böyle bir teşebbüs için zaman kollamakta ve Türk-işte beliren çatlağı fırsat bilerek yeni bir konfederasyon sloganıyla ortaya çıktığı söylenmektedir. Mehmet Kılınç, kısa bir zamanda güç kazanabilmek için görüşü ve niteliği ne olursa olsun bütün sendikalara Konseyin kapılarını açmış bulunmaktadır. Bu arada Kıhnç, "sendikalar politika yapmalıdır" sloganına da sıkısıkıya yapışarak, Türk-İşteki TİP'çi liderleri ve onların başında bulundukları kuruluşları kendi çatısı altında toplamak , istemektedir. Yani sendikaların siyasetle uğraşması slogani Konsey için gaye değil, sadece vasıtadır-

Köşe kapmaca

Ancak Yapı-İş, Lâstik-İş ve Maden-İşinki gibi TİP'çi sendika liderleri, bu slogana pek iltifat etmemekte, tutumlarıyla, şimdilik, "kol kırılır yen içinde" felsefesini benimsediklerini göstermektedirler. Nitekim haftanın başlarında Pazartesi günü kendisiyle görüşen bir AKİS'çiye, Yapı-İş Genel Başkanı ve TİP'in mahalli seçimlerdeki Ankara Belediye Başkan adayı Tahir Öztürk:

"— Gerçi Türk-İş yöneticileri ile birçok hususlarda anlaşamıyoruz ama bu, Türk-İşten ayrılmamızı gerektirecek bir sebep değildir" dedi.

Maden-İş Ankara Şubesi Başkanı İsmet Ercan da birkaç kelime değişikliği ile aynı şeyleri tekrarladı ve sonra:

"— Bu benim şahsi görüşümdür. Tüzüğümüz uyarınca, Sendikamız adına görüş bildirme yetkim yoktur. Bu husus tamamen Genel Başkana aittir" dedi.

Kılınçın son ümidi Lastik-İşin Türk-İşten ayrılıp ayrılmıyacağı sorusunu ise Türk-İş Genel Sekreteri Halil Tunç şöyle cevaplandırdı:

Türk-İşe başkaldıran sendikaların idarehaneleri
Hepimiz birimiz için: TİP

"— Lastik-İşin bizim bünyemizden ayrılıp İşçi Dayanışma Konseyine girmesi için Genel Başkanları Rıza Kuasın iradesi kâfi gelmez, Genel Kuruldan karar alması lâzım- Genel Kurul dan da böyle bir karar çıkaracak olanın ben alnını karışlarım!."

Bir süre sustu ve devam etti:

"— Türk-İşten olsa olsa şahıslar ayrılabilir toplulukları ayırmağa hiç kimsenin gücü yetmez!"

Meselenin esası

Gerçi sendikaların politikaya katılmalarının mı, yoksa katılmamalarının mı doğru olduğu hususunda kesin bir kriter yoktur ve bir işçi teşek -

külünün, uygun gördüğü partiyi desteklemesi normaldir. Ancak, bir partiye bağlanılarak sağlanacak faydanın, politikadan uzak kalmakla elde edilenler yanında çok kısır kalacağını da bilmek gerekir.

TİP'çi sendika liderlerine göre TİP, işçi haklarını çok daha etraflı savunmaktadır. Ama unutulan husus, çok daha etraflı değil, çok daha güçlü savunmanın önemli olduğudur. TİP'in küçük çaptaki açık oturumları ve bildirileri ile bir bardak suda kopardığı fırtınalara karşılık CHP, Parlamentodaki kuvvetiyle, Türkiyedeki çalışma hayatı için reform teşkil eden "Grev. Lokavt ve Toplu Sözleşme" kanununu bir çırpıda çalışma mevzuatı arasına sokmayı başarmıştır. Bu sebeple Türk-İş yöneticileri bir ütopyadan çok realiteleri benimsemekte, TİP'e angaje olarak gücünü yitireceğine, partilerüstü kalıp, onların gücünden faydalanmayı tercih etmektedirler. Nitekim tavizcilikle itham edilen Türk-İs yöneticilerinden Genel Sekreter Halil Tunç bu tutumu açıkça ifade etmektedir.

"— Onlar mevcut düzenden memnun değiller. Bu düzeni bozmak istiyorlar. İddia ediyorum: Grev, Lokavt ve Toplu Sözleşme Kanunu dünyadaki çalışma hayatını düzenleyen en iyi kanundur. Aksini ileri sürüyorlarsa, gelsinler, açıkça tartışalım!.."

Meclis

Vatan-Millet-Çikolata;-Çiklet!

"Du hafta Salı günü, başkent Ankaralın büyük yolları ve meydanları, sanki sihirli bir el değmiş gibi, birden, üzerinde "Parlâmento Üyelerine Yardım Kampanyası" ibaresini taşıyan kartonlarla doldu. Kartonların tepesine, beyaza boyanmış veya beyaz bezle sarılı dilenci çanakları eklenmisti. Gelen geçen, bunlara beş-on kuruş atıyordu.

Hareketi, Ankara Üniversitesi öğrenci Birliği organize etti.

Aynı anda postacılar Meclise ve ödenekçi milletvekiliyle senatörlere beşer kuruşluk havale kâğıtları taşımaktaydılar. Bunlardan bir tane de İsmet İnönüye geldi. Harekete başından itibaren karşı çıkmış olan C.H.P. Genel Başkanından havale tutan olan beş kuruşun "Sayın Osman Bölükbaşı'ya verilmesi isteniyordu. Bu havalelerden bir yığınını Meclis Başkanı Fuat Sirmen aldı. Hareketin başlıca aleyhtarlarından olan Sirmenden de talep edilen sadece "aracılık" idi. Madem ki Parlâmento üyeleri pek perişan durumdaydılar. Başkan "halkın gönlün - dan kopan" kuruşları kendilerine versindi.

Daha sonra, yurdun dört tarafından muziplik meraklıları çeşitli "variasyon"lara giriştiler. ödenekçileri çileden çıkarmak için haftanın başında hiç kimse bir gayreti esirgemiyordu. Gayretlerin tesirli olmadığını söylemek imkânı yoktur.

Nitekim, Salı günkü Mecliste bu sinirlilik bütün çıplaklığıyla ortaya döküldü ve Meclis "tarihi oturum"'larından birini yaptı. Hadisenin kahramanı C.H.P. nin Edirne Milletvekili Fahir

Fuat Sirmen
Boy hedefi

Giritlioğluydu. Giritlioğlu "on binlerce papel hayali"nin kanatlanmak üzere olduğunu görmenin ıstırabını bir dile getirdi, bir dile getirdi ki Cumhur başkanından kendi partisi liderine ve dilenci çanaklarını koymuş olan gençlerden gazetecilere veryansın etmediği tek kul bırakmadı. Bunu, Meclisin âdeta çoğunluğunun alkışlarıyla destek lenerek yaparken ağızındaki söz, tabii, "Meclisin Haysiyeti" idi. Ödenekçi arkadaşları Giritlioğlunu hararetle teşci ettiler. Ama bu çıkış ve Hükümet Adına Adalet Bakanı tarafından "Meclis dışı ödenek arttırması aleyhtarları"na verilen zılgıt papelcikleri sayın millet temsilcilerinin cebine bir nebze dahi yaklaştırmadı.

Pazartesi sabahı ise oldukça erken bir saatte, bir grup "sinirli ödenekçi" Meclis kulisine gelmişler, bir köşede toplanmışlar, konuların en hararetlisine dalmışlardı. Kimisi milletvekili, kimisi de senatördü. Partileri muhtelif, fakat endişeleri tekti: Maaş zammının güme gitmesi! Son gelişmeler üzerinde bilgi alışverişi yapıyorlar, bu bilgilerin üzerine, teşebbüslerinin başarı gücü hakkında yorumlar bina ediyorlar, bu gayrete rağmen ümit kapısı yine aralanmayınca da, basıyorlardı küfürü. Koridorun ucunda Vasfı Gerger göründü- Kütüphane tarafından geliyordu. Grupta, ümit dolu bir kıpırdanma oldu. Gergeri heyecanla buyur ettiler. Davalarının öncülüğünü yapan bu hukukçu senatör belki de yüreciklerindeki kasveti dağıtacak şey ler söyliyebilirdi. Zira işin "yattığı" açıkça anlaşılıyordu.

Suratı sinirden karmakarışık olan Gerger oturur oturmaz:

"— Öğleden sonra, Senatoda gündem dışı konuşacağım" dedi.

Birkaç kişi birden atıldı:

"— Neden?"

Kütüphanede gazeteleri devrettiği anlaşılan Gerger anlattı: Maaşlara zam meselesi hakkında olmadık yazılar yayınlanmıştı. Bu yazılarda, Meclisin aldığı karara en sert şekilde hücum ediliyordu. Halbuki "hukukan" Meclisin kesinleşmiş kararlarına kesinleştikten sonra hiç bir şey söylenemezdi! Bu. Anayasaya göre bir suçtu. Hem dert bununla bltmemekteydi. Cumhurbaşkanı da kalkmış bir beyanat vermiş, bu zammı mebuslann alamıyacaklarını, memleketin onbinlercesi arasında bu işin görüşülemiyeceğini söylemişti. Olur muydu böyle şey?

Dertli grup "olmaaaz!" diye dalgalandı. Sonra Cumhurbaşkanı hakkında konuşuldu!

Gerger, sözü aldı:

"— Mesele şu: Cumhurbaşkanı bu beyanatı nasıl verir? Hangi yetkiyle?" dedi.

Sonra dişlerini gıcırdatarak ekledi:

"— Gündem dışı konuşacağım, evet konuşacağım, bunu da söyleyeceğim. Bu memleketteki idare fiili mi, hukuki mi, onu da soracağım!"

Etrafındakiler.

"— Evet, evet, sor sor" diye tasdik ettiler.

Gerger devam etti:

"— Hukuki rezaletmiş! Meclis kararma hukuki rezalet diyor. Nasıl derefendim, nasıl diyebilir?"

"Dayak düşmanı!"

Gazeteleri okumadıklan için, Gerge--in her sözü karşısında hop oturup

hop kalkanlardan biri:

"— Kim demiş bunu? Cumhurbaşkanı mı?" diye sordu,

Gerger:

"— Yok, Coşkun Kırca söylemiş. İstanbulda bir kongrede..." cevabını verdi, öfke bu defa Kırcaya yöneldi: "Bu Kırca da kendini ne zannediyordu?" Birisi, "Kırcanın zaten zengin olduğunu" söyledi. Birisi başka bir itham yaptı. Demindenberi dudaklarını kemirerek susan Manisa Milletvekili Cevdet Ozkay ise:

"— Bu herifi koridorda dövelim!" diye teklifini açıkladı! Diğerleri telâşlandılar:

"— Yok yok, para için dövsek iyi olmaz" dediler. Ozkay "ama..." diye itiraz edecek oldu, fakat Gerger konuştu:

"— Gündem dışı konuşmamda söyleyeceğim. Bu Meclisin kararına hukuki rezalet denildikten sonra, bu Meclisin itibarı kalmamış demektir. Onun için Meclisin feshini ve seçimlerin yenilenmesini isteyeceğim!"

Demindenberi Gergeri tasviple dinleyenler bu laf üzerine sus-pus oluverdiler. Birisi telaşla itiraz etti:

"— Aman ağabey Meclisin feshini falan isteme. Haziranda maaşları alamazsak, ne yaparız sonra?"

Diğerleri de itiraza katıldılar. Meclisin kararına karşı beyanat verenlerin istifalarının istenmesinin "şimdilik kâfi" olduğunda ittifak ettiler.

Bu sırada, koridordan geçen bir memur, Meclis Başkanı Sirmenin maaşlar hakkında bir açıklama yaptığını haber verdi. Gruptakiler, Sirmenin bu açıklamada maaşları vermiyecegini bildirdiğini öğrenince dudaklarını bükerek sustular. AKİS muhabiri, "gündem dışı konuşmamda...." diye mırıldanmakta olan Gergere:

"— Beyefendi, başlangıçta meselenin bu hale geleceğini bilmiyor muydunuz?" diye sordu Cevap aynen şöyle oldu:

"— Kardeşim, bu danışıklı dövüştü. Mızıkçılık etmeselerdi! Söylediklerine göre, liderler hafiften itiraz edecekler. Milletvekilleri bu konuda hiç konuşmıyacaklar, iş halledilip gidecekti. Halbuki şimdi mızıkçılık başladı, mesele şahsî prestij dâvası haline getirildi..."

Curcunanın acıklı finali

Parlamenterlerin maaşlarına yapılacak zam ve alacakları toptan para meselesinin, gazetelerde ve halk oyunda bilinen tepkiyi yaratmasıyla sonuçlanan gelişmeler, geçen haftanın sonunda Cuma günü yapılan Millet Meclisi toplantısından sonra hızlanmıştır. Bu toplantıda çok garip bir şey olmuş, 1926 yılındanberi uygulanmıyan gizli

Gülek tekrar C. H. P. de

Kasım Gülek

Mart dışarı...

Kasım Gülek CHP'ye yeniden alınmış bulunuyor. Bu, alttan gelen ve üst kademelerde nihayet kompleks doğurmuş olan bir baskının neticesidir. Her partide bulunan, aslında ne olduğu pek İyi bilinmeyen, bir takım tasarruflar kendisine atfen yapılan "Teşkilât" daha işin başından itibaren "Gülek gibi bir politikacı'nin CHP'den uzaklaştırılmış olmasını bir kuvvet kaybı saymıştır. Bu inanç derece derece partinin bütün kademelerini sarmış, adeta Göleği partinin dışında tutmak isteme kusur haline gelmiş, buna partiiçi şahıs mücadelelerinin unsurları da katalınca eski Genel Sekreter "Muhalefette CHP'nin bir kozu" olarak tekrar parti saflarına katılmıştır. Bunun meşhur "Teşkilât"ı memnun ettiğini! gömek güç değildir.

Kasım Güleği partiden uzak kaldığı günlerin değiştirmiş olduğunu sanmak hayâldir. Eski Genel Sekreterin partiye adımını attığı andan itibaren kendisini önce Genel Sekreterlikten, sonra partiden uzaklaştıran bütün hususiyetlerini tekrar gözler önüne sereceği ve az zamanda gene bir huzursuzluk sebebi olarak liderleri yeniden düşündüreceği şüphe götürmeyen bir gerçektir. Bunu sezmek için kâhin olmaya zerrece lüzum yoktur.

Ama, hâdisenin üzerinde asıl durulacak tarafı CHP gibi bir partide hâlâ 1965 yılında seçim kazanmanın "Gülek gibi bir politikacı" vasıtasıyla kolaylaşacağı düşüncesine kapılan lider takımının bulunmasıdır. Halbuki 1965 T ürk iyesi eski, 1960 öncesi Türkiyesinden öylesine farklıdır ki.. Memlekette yeni kuvvetler ortaya çıkmıştır, telâkkiler değişmiştir. CHP için başarı yolu, yönünü iyi tayin etmek, sonra o yolda samimiyetle ve uyanan kütleleri samimiyetine inandırarak kararlı adımlarla yürümektir. CHP'yî böyle bir tutum AP'den ayıracaktır. Gülek bir silâh. AP'nin silâhıdır. AP bu silâhı kullanmakta CHP'den çok daha mahirdir.

Bir mücadelede rakibin silâhını kabul etmek, şimdiye kadar kimseye basan kazandırmamıştır.

oy sistemi, maaşlara zam konusu için hortlatılmışlar. 1926 yılında, Cumhuriyet Halk Fırkası Grupunda, -üstelik liste de değil, Grupta - Grup başkanı Ali Çetinkayanın ısrarı ile Maliye Vekili Abdülhalik Renda için uygulanan, fakat karışıklığı yüzünden sonuç vermeyen gizli oy sistemi, çoğunluğunu A.P.'lilerin teşkil ettiği, ama bir takım C.H.P.'lilerin de katıldığı bir karma ekip tarafından önergeyle istenmiştir. Halbuki bu sırada açık oy istekleri de bulunmaktaydı. Gizli oy talebi hareketin aleyhtarlarını âdeta dehşete düşürdü. Böyle bir teşebbüs, milletin gözü önünde nasıl ya-. pılabilirdi? Sonra, bu emsal nereden bulunup getirilmişti?

Mecliste çoğunluk gizli oyu kabul ettikten sonra tertibin önceden ve ustalıkla hazırlandığı hemen ortaya çıktı 1926'dan beri kullanılmayan gizli oy ile ilgili bilya ve sandıklar bir dakikada bulunup getirildi. Bu sırada Başkan Vekilinin elinin altında, gizli oy tartışmalarına ait eski zabıtlar duruyordu. Her halde Başkan Vekiline böyle bir önergenin geleceğini küçük parmağı haber vermişti!

İnönü harekete geçiyor

Aslına bakılırsa zammı her partiden parlamenter, müşterek gayretle hazırlayıp çıkarmışlar.AP' lisi, CHP' lisi, MP' lisi. YTP' lisi ve CKMP' lisi...Fark, bunlardan sadece birinin liderinin başta açık vaziyet almasıdır. İsmet İnönü hem bu işin gerçekleşmesine, meselenin Anayasa Mahkemesinden kaçırılarak olup bittiye getirilmesine imkân olmadığını görmüş, hem halkın tepkisinin çok büyük olacağını sezmiş, hem de liderlik sıfatının kendisine bir görev yüklediğini kabul etmiştir, Öteki liderler taziya tut, tavşana kaç derlerken İnönü fikrini umumi efkâra söylemiştir: Anayasa Mahkemesi karar vermeden hiç kimse bir tek kuruş fazla para alamayacaktır!

Nitekim İnönü, Burgiba şerefine Operada verilen temsilde Başbakan Suat Hayri Ürgüplüye rastladığında meseleyi bahis konusu etmiş, bilhassa "gizli oy maskaralığının altından kalkılamayacağını belirtmiş, gerekli tahsisatın Bütçeye koydurulup koydurulmayacağını sormuştur. Başbakan buna "tahsisatın konmadığı ve koydurul mayacağı" cevabını vermiştir, Bu, İnönüyü rahatlatmıştır.

İki gün sonra ise, İnönünün başkan lığında toplanan C.H.P, Meclisi "tahsisat kanunu getirildiğinde" C.H.P. nin parti olarak Anayasa Mahkemesine müracaat etmesine ittifakla karar ver

Fahir Giritlioğlu
"Ümitlerim hep kırıldı..."

mistir. Bu vaziyet almadan sonra İnönüyü ve CHP Meclisini, Cumhurbaşkanı Gürsel ile Meclis Başkanı Sirmen izlemişlerdir. Kendisine bu konuda soru soran gazetecilerden günlerdir fellik fellik kaçan AP Genel Başkam Süleyman Demirel de nihayet çaresiz kalmış ve radyoya verdiği bir beyanatta ."itiraz edilebilecek bir durum hasıl olduğunda, gereğinin yapılacağı" yollu yuvarlak lâflarla, zamma taraftar olmadığı manzarasını yaratmak istemiştir. Bazı AP milletvekilleri de, milletvekili maaşlarını donduracak bir kanun teklifini "expres-iş" hazırlıyarak aynı telâşa katılmışlardır.

"Ödenek yok!"

Şimdi, bir çok milletvekili ve senatör, "nasıl olsa itibar gitti, bari parayı kurtaralım" havası içinde, eldeki bütün imkân ve yollarla zammı almak hırçınlığındadırlar. Sorumlular ise, hiç yoktan ortaya çıkan ve tehlikeli noktalara gitmek eğilimi gösteren bu prestij buhranından telâşlanmışlardır. Bunun içindir ki Başbakan Ürgüplü, Pazartesi günü Başbakanlıktan ayrılırken gazetecilere:

"— Bizim ödeneğimiz yok! Bütçeye koymadık koyacak halimiz de yok" diyerek Hükümetin bir zam için arzulu olmadığım söylemiş, daha sonra Meclise gelerek kulis yapmıştır. Meclis koridorlarında senatör ve milletvekilleri ile temaslar yapan Ürgüplü, Hükümetin bütçeye tahsisat koymamasının, bu işi önlemek için şimdilik bir engel olabileceğini ifade etmiştir. Ancak bu engel, yakında Bütçeyi görüşmeye bağlıyacak olan Bütçe Komisyo'nunda, bir oylama ile aşılacak kadar zayıftır. Durup dururken, herşeyi birbirine karıştıran bu mânâsız teşebbüsün önlenmesi için kuvvetli engeller ilk plânda, ita âmiri olarak zammı vermeyeceğim kesinlikle açıklıyan Meclis Başkanı Fuat Sirmennin kararlı tutumu ve daha sonra da CHP'nin, fırsat doğduğunda Anayasa mahkemesine yapacağı müracaattır.

Ancak, milletvekilleri ve senatörler bu işten Parlâmentonun itibarını kurtararak çıkmak istiyorlarsa bu çeşit engellere lüzum bırakmadan, ağırbaşlılıkla bu çıkmazdan geri çekilmek zorunluğundadırlar. Milletvekillerinin maaşları ve onların çalışma şartları, belki halli gereken bir meseledir. Ancak bunun yolu, herhalde, kendi alacağı parayı kendi başına karara bağlıyarak, hem hakim, hem iddiacı durumunda bulunmak değil, soğukkanlılık ve adalet duygusu ile ve halk oyunun hükmüne değer vererek hareket etmektir. Meselâ, batı parlâmentolarında çalışmaları çok kolaylaştıran bir müessese olan "Yasama Referans Servisi"nin Türkiyede de kurulması istenilebilir. Hattâ maaşlarda ıslahat bile, Anayasanın emrettiği gibi, gelecek devre yürürlüğe girmek şartı ile, tartışılabilir. Ancak bu işin Parlâmentoya yakışır bir hava ve üslûpla ve son gün lerde bir daha ortaya çıkan ve Vasfi Gergerin AKİS muhabirine açıkladığı "komplo" şartlarından uzak kalınarak yapılması lâzımdır.

Partizanlık

"Hatırla, maziyi!.."

Son günlerde Başkentte bir olay anlatılmakta ve dinleyenler çeşitli tepkiler göstermektedirler. Kimisi yumruğunu sıkarak, "Narmaldır. Bunların amaçları bu. Ellerine imkân geçince başka bir şey yapmaları zaten beklenmezdi!" demekte, kimisi de buna inanamamakta, "Bu kadar acele edecek derecede gafil olamazlar" diye itiraz etmektedir. Olayı anlatanlar ise, muhataplarını inanıp inanmamakta serbest bırakmaktadırlar.

Anlatılan olay şudur: Kısa bir süre önce, Ankarada Adliye civarında, Yassıadadan çıkanlara ait bir yazıhanede, bir zamanlar türk politikasının şöhretleri olan bazı kimseler bir liste üzerinde ateşli tartışmalar yapmışlardır. Bu tartışma sırasında, yazıhanenin pek devamlı olmıyan müda-

vimlerinden biri, tanıdığı bir şahsın da "vali" tayin edilmesini istemiş ve fakat şu cevapla karşılaşmıştır:

"— İmkânsız! Artık liste, Tâyin Komitesine verildi."

Söz konusu "Tayin Komitesi", Hükümet Programı üzerinde görüşme baş ladığında Bölükbaşının aniden açıklayıverdiği hükümetiçi komitedir. Bilindiği gibi bu komitede, koalisyon partilelerine mensup dört Bakan yer alacak ve bu Bakanlar noter, vali, elçi, emniyet müdürü ve genel müdür tayinlerini düzenleyeceklerdir. Anlatılan olayın anlamı. Hükümet içindeki bu Dörtlü Tayin Komitesinin, karar ve çalışmalarında, akıl ve hayale sığmaz bir pervasızlıkla, tazyik altında bırakılmaya çalışıldığıdır.

Bu işe inanmak gerçekten kolay değildir. Meseleyi öğrenenlerin yüreklerinin Türkiyenin ve türk demokrasisinin geleceği için iyi temennilerle dolu bulunması, inanma keyfiyetini daha da güçleştirmektedir. Ancak bir süredenberi, Koalisyona dahil partilerin genel merkezlerinde, 27 Mayıs öncesi valilerinin veya herhangi bir sebeple Merkeze alınmış valilerin gündengüne daha sık rastlanır tipler haline gelmesi dikkatlerden hiç de kaçmamaktadır. Son günlerde Merkezde kızağa alınan valilerin sohbetlerinde ilgi çekici bir yarışmaya girdiklerl bilinmektedir. Bu yarışma, kızaktaki valilerin, "kendilerinin CHP düşmanı oldukları için Mer keze alındıklarını" en inandırıcı olay ve delillerle ispat etme yarışmasıdır! Bu yarışmaya girenlerin ümitleri ve hareketleri herhalde kuvvetli bir enformasyona dayanmaktadır. Aktif göreve tekrar atanmak için şiddetli bir ihtirasa sahip bulunan bu kimselerin, CHP düşmanı olduklarını dolaylı olarak tekrarlarken güttükleri gaye, her halde İktidarın antipatiğini kazanmak değildir!

Yukarıdaki olaya şahit olanlar ve Merkez valileri ile diğer vali heveslileri arasındaki havayı bilenler, meseleyi şu şekilde izah etmektedirler:

"— Yeni İktidar ve bilhassa AP, valiler arasında geniş değişiklikler yap - mak istemektedir. Bunun çeşitli sebepleri vardır. Birincisi, AP teşkilâta, seçimlerde illerin elindeki imkânlardan çok şey beklemektedir. Bu imkânların kullanılması için mutlaka AP veya eski DP sempatizanı kimseleri, yahut İktidara kul köle olacak yaratılıştaki kimseleri bu imkânların başına getirmek gerekmektedir. İkincisi, bu değişikliklerle diğer devlet sorumlulara gözdağı verilmek ve onları alet haline getirmek amacı güdülmektedir. Üçüncü sebep ise Eski Devir'e dönüş propagandası ile doldurulan AP teşkilâtına bu yönde uygulama örneği vererek, eski devrin canlanması ümitlerinin devamını sağlamaktır..."

Çağlayangilin de hafızasını tazeliyoruz!

Büğünlerde AKİS, bir takım po litakacıların hafızasını tazelemekle meşgul olmak mecburiyetinde. Bir kaç hafta önce Osman Bölukbaşının hafızasını 22 Şubat gecesiyle ilgili olarak tazelemiştik. Bu hafta sıra Çalışma Bakanı İhsan Sabri Çağlayangilde..

Çağlayangilin T.R.T.'de çalışanlara mesaj göndererek kendilerine teminat verdiği bu dergide yazılmıştır. Çağlayangil şimdi bunu yalanlamakta, bu yayını "koalisyon partileri arasına nifak sokmak isteme"ye atfetmektedir.

Bir defa, Allah eksik etmesin, koalisyon partileri dışardan bir nifağa hiç bir lüzum hissettirmemektedirler. İkincisi, Çağlayangil bu teminatı vermiştir. Teminatı alan T.R.T. mensubu Muammer Yaşar Bostancıdır.

Muammer Yaşar Bostancı bir haberin kontrolü içim İhsan Sabri Çağlayangile telefon etmiştir. Bu görev tamamlandıktan sonra Çanğlayangil ile Bostancı arasında "Ne var, ne yok?", "İyilik Beyfendi!", "T.R.T. nasıl?" kabilinden bir hasbıhal olmuştur. T.R.T., den söz açıldığında Çağlayangil Bostancıya bunu söylemiştir :

"- Bir bir hesap yaptık. Seçimlere kadar Millet Meclisi ancak 32 tam toplantı yapabilecek. Bu süre içinde, değil yeni bir T.R.T. Kuruluş Kanunu getirebilmek , programda vaad ettiğimiz tasarıları bile kanunlaştıracağımız şüpheli. Bu bakımdan yöneticileriniz müsterih olsunlar, kendilerine ve çalışmalarına sevgi ve saygımız büyüktür."

Muammer Yaşar Bostancı bu mesajı yöneticilere ulaştırmıştır.

Ama, çocukcağız ne bilsin, hafıza-i beşerin nisyanla böylesine malul bulunduğunu!.

Bu yorum ve olaylarla beraber ifade edildiğine göre. Hükümet içindeki Tayin Komitesine sunulan listede eski DP'li kimselerin oranı küçümsenemiyecek ölçüdedir. Hattâ AP'nin, varılan anlaşma ile kendisine düşen kontenjanı doldurduğu ve kendisine müracaat eden eski DP'li heveslilere şu tavsiyeyi yaptığı söylenmektedir:

"— Bizim kontenjanımız doldu. Hem, bütün eski DP'liler bizim kontenjanımızdan olmasın... Gidin, diğer Koalisyon partilerinden adam bulun ve onların kontenjanlarına girmeğe çalışın!"

...ve bir ziyaret

Vali tâyinleri ile ilgili bu haberler yayılırken, bitirdiğimiz haftanın sonunda geçen başka bir olay. zihinlerde beliren şüpheleri biraz daha şekillendirdi.

O gün, Diyanet İsleri Başkanı Tevfik Gerçeker, mesaisine başlamak üzere sabahleyin makamına geldiğinde odasında bir misafir buldu. Gerçekerin odasına sereserpe yerleşmiş olan bu ziyaretçi, CKMP'li Devlet Bakanı Mehmet Altınsoydan başkası değildi. Altınsoy, biraz şaşırmış olan Diyanet İşleri Başkanına, ziyaret sebebîni, kelimelere pek dikkatetmeden -kendisi özellikle polislere karşı hoyratlığı ile ün yapmıştır!- izah etti: Gerçekerin tutum ve davranışlarından yeni Hükümet memnun değildi...

Kapalı kapılar ardında cereyan eden konuşma bazan bir Bakanla daha alt kademedeki bir memur arasında rastlânmıyan sertliğe bürünerek, bazan da, iplerin tamamen kopmaması için, ölçülü ricatlerle sürüp gitti.

Sızan haberlere göre, Diyanet İşleri Başkanlık makamında yapılan bu görüşme oldukça sert bir şekilde sonuçlandı. Tevfik Gerçeker neticede. Bakanın bazı art niyetlerle geldiği fikrine varmış olacak ki. meseleyi kestirip attı ve mâruz kaldığı tenkitlere ve ithamlara özetle şu cevabı verdi:

"— Ben 68 y aşımdayım. Bu makama da Anayasa Mahkemesinden rica üzerine geldim. Hukukçuyum. Kimseye boyun eğecek yaşta ve durumda değilim..."

Gerçekerin. bu cevabına, kendisinin Başbakana bağlı bir teşkilâtın reisi olduğunu ve Devlet Bakanının Kendisi üzerinde herhangi bir olağanüstü etkide bulunma isteğine boyun eğmeyeceğini eklediği de belirtilmektedir.

Altınsoyun bu ziyaret ve davranışının anlamı henüz anlaşılmış değildir. Devlet Bakanının Diyanet İşleri Re-

--

isini istifaya mı zorlamak istediği, yoksa sadece onu tesir altına alabilmek bakımından bir sondaj amacı ile mi hareket ettiği belli değildir. Ancak bu olay, benzer olaylarla yanyana geldiğinde anlam kazanmaktadır.

Diğer belirtiler

Ankara Çimento Fabrikası Müdürü

Vedat İlalan kısa bir süre önce görevinden alınmıştır, İlalanın görevinden alınmasında Müsteşarın, Ankara Çimento Fabrikasında iştirakleri bulunan Genel Müdürlüklere Bakanın isteği ile yaptığı ifade edilen seri ziyaretler Bakanlık çevreleninde oldukça manalı karşılanmıştır. Bakanlık koltuğundaki ilk icraatı, aralarında akrabalık bağı bulunan bir şahsı, istifa ettirdiği Özel Kalem Müdürünün yerine tayin etmek olan Özel Sektörcü Ali Naili Erdemin, bu tip icraata devamda azimli olduğu sezilmektedir. Erdemin, bu arada, Demireli kıskıvrak bağlaması ihtimal dahilinde olan Ereğli Demir Çelik tahkikatına kendisine bağlı Genel Müdürlük adına katılacak denetçinin atanmasında da tuhaf bir tutum izlediği söylenmektedir!

Bu ve benzeri olaylar artık Başkentte sık rastlanır olaylar haline gelmistir. Bu arada, AP teşkilâtı temsilcilerinin Başkentte yarattıkları hararet de üzerinde durulması gereken bir husustur! AP'nin hangi ekolden geldikleri malûm teşkilât militanları ve liderleri, iktidar değişikliğindenberi, Başkente her gelişlerinde, aşağı yukarı aynı rotayı izlemektedirler. Bu rota, sırasıyla, Genel Merkezi ziyaret, bölgelerinin milletvekilleri ile grup teş kil ederek partili Bakanlarla görüşmek ve sonra da bu temasların yarattığını umdukları kudret halesi ile Genel Müdürleri ve daha alt kademedeki memur ları, partilerinin ve şahıslarının işi için sıkıştırmak seklinde özetlenebilir.. Teşkilât temsilcilerinin, bütün bu rotayı bazen de bir işi halletmek için değil, adeta kuvvet gösterisi için tamamladıkları görülmektedir. Meselâ, geçenlerde Orhangaziden gelen bir AP heyeti, mûtad temasları tamamladıktan sonra Bursa milletvekillerini de aralarına alarak, bir Genel Müdürü ziyaret etmiştir. Bu heyet, özel Kalem odasında, İnönü ve CHP aleyhine yüksek sesle ileri-geri konuştuktan sonra, Genel Müdürleyapılan görüşmede bir iş talep etmiştir. Ancak, talep edilen "iş"in mahiyetini öğrenen Genel Müdür büyük bîr hayret içinde şu cevabı vermiştir :

"— Yahu, bu işi siz daha önce talep etmiştiniz, ve o zaman halledilmişti"

Mesele bu safhaya dökülünce AP milletvekilleri bile şaşalamışlardır. Ancak bu olayda şaşılacak fazla bir şey yoktur. Çünkü, şimdilik "iş" takibi kadar, kudret gösterisi ile devlet memurlarını sindirme siyasetinin de faydalı görüldüğü bilinmektedir.

Gençlik

İmza meselesi

Türkiyenin politika hayatında "mektup hikâyelerinin önemi hiç kimse nin meçhulü değildir, iki haftadan beri bunlara bir yenisi. M.T.T.B. Genel Başkanı -veya Eski Genel Başkanı- Yüksel Çengelin Turhan Feyzioğluna yazdığı iddia edilen mektup ilâve olmuştur. Kasım Güleğin "Fens Mektubu" Süleyman Demirelin "Masonluk Mektubu" gibi, bunun da sahte olduğu yolunda bir itham ortaya atılmıştır. "Mektup hikâyeleri"nin ilk ikisi berraklığa kavuşmuştur. Kasım Gülek, önce inkâr ettiği mektubu yazdığını sonradan kabul etmek zorunda kalmıştır. Süleyman Demirelin mason olmadığını belirten mektuba karşılık A.P. Genel Başkanının masonluk kartı gazetelerde yayınlanmıştır. Ya, Yüksel Çengelinki? 'Yüksel Çengel böyle bir mektubu Turhan Feyzioğluna yazmadığını söylemektedir. Yüksel Çengelin rakipleri mektubun altındaki imzanın Yüksel Çengele ait bulunduğunu bildirmektedirler.

Doğrusu istenilirse, bu derginin yaptığı tahkikata nazaran, birbirinin ta- -amile zıddı gibi görünen iddiaların ikisinin de doğru olması en kuvvetli ihtimaldir. Yüksel Çengel Turnan Feyzioğluna böyle bir mektup yazmadığını cesaretle söylemekte, fakat imzanın kendisine ait bulunmadığını bildirmeye yanaşmamaktadır. Bunun sebebi, Yüksel Çengelin Genel Başkanlığı sırasında bir takım antetli boş kağıtları imzalamış olmasıdır. Bunlar, acele hallerde, bir toplantı haber vermek, bir davet yapmak gibi işlerde kullanılmıştır. Ama boş kağıda imza atmak ihtiyatsızlığı şimdi Yüksel Çengelin başına dert açmıştır. Zaten antetli kağıdın eski olması da bu ihtimali doğrulamaktadır.

Her halde, böyle bir mektubun Yüksel Çengelden Turhan Feyzioğluna gitmediği muhakkaktır. Zira gazeteler de yayınlanan fotokopi mektubun orijinalinden alınmıştır. Demek ki. hasırlanan metin Feyzioğlunda değil, Çengelin rakiplerinin elindedir. Feyzi oğlunun ,bu çeşit bir mektup kendisine gitmiş olsaydı bunu tutup ta Çengelin düşmanlarına vereceği elbette ki tahmin olunamaz.

İmzanın Yüksel Çengelin imzası olduğu, bu mektubu ortaya çıkarmış bulunanların yüksek perdeden "Adli Tıbba muayene ettirelim" çalımlarından da anlaşılmaktadır. Ama Çengelin rakipleri asıl, imzanın üstüne mektup düzmediklerine umumî efkârı inandırmakla mükelleftirler. Bunun ise basit bir çaresi vardır: Turhan Feyzioğlunun elinde bulunması gereken bir mektup, eğer sahiciyse, kendi ellerine nasıl gelmiştir?

Bunu söyleyebilirlerse Yüksel Çengel -ve Turhan Feyzioğlu- mahkûm olacaklardır. Ama bunu söylemedikleri müddetçe, imzalı boş kâğıda mektup düzmek ithamı kendi alınlarına yapışık kalacaktır.

M.T.T.B. li gençler yürüyüşten önce

Kim haklı!

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Batı Almanya

Suç ve ceza

Geride bırak tığımız hafta Federal Almanya Temsilciler Meclisinden (Bundestag) geçen bir kanun hem alman kamuoyunun, hem de hütün dünya basınının dikkâtini Kahire - Bonn ilişkilerinden başka bir alana aktardı- Bu kanuna göre, İkinci Dünya Sayası sırasında insanlığa karşı suç işleyen nazi suçlularının kovuşturulma süresi 31 Aralık 1969 tarihine kadar uzatılıyordu.

Bilindiği gibi, bu suçlular hakkında kovuşturma açılma tarihi, alman ceza kanunlarındaki genel kurala uygun olarak, yirmi yıllık bir zaman aşımı sonunda, 8 Mayıs 1965 tarihinde sona ermektedir. Fakat bu tarih yaklaştıkça bütün dünyada, özellikle İkinci Dünya Savaşında alman işgaline uğramış ülkelerde, savaş sırasında işlenen insanlığa karşı suçlarda zaman aşımının işlememesi yolunda kuvvetli bir akım belirmiştir. Bu görüşü savunanlara göre ortalıkta daha cezalandırılmamış bir sürü nazi suçlusu vardır ve bunların işledikleri suçlar genel ceza kuralları gereğince cezalandırılmamaktadır. Böyle olunca da, bu suçlara yirmi yıllık olağan zaman aşımı

Adenauer
Eski defterin sahibi

Ludwig Erhard
Akıl yolu birdir

süresini uygulamamak doğru değildir.

Tartışma ilk olarak ortaya çıktığı zaman, alman kamuoyu zaman aşımı süresinin kaldırılmasına kargı durum almıştır. Geçen ay içinde Federal Almanyada yapılan bir anket, halkın çoğunluğunun nazi savaş suçlularının yargılanmasına son verilmesini istediğini ortaya koymuştur. Öteyandan Federal Almanya Adalet Bakanı Bucher de, zaman aşımı süresinin kaldırılmasının anayasaya ve genel ceza kurallarına aykırı olduğunu ileri sürerek, bu yolda çıkarılacak her kanunun karşısında olacağını bildirmiştir;

Nazi suçlularıyla ilgili tartışma ortalıkta tam bir karışıklık yaratmışken, eski Başbakan Adenauer ortaya bir teklifle çıkmıştır. Adenauer'e göre eğer bu suçlularla ilgili zaman aşımı. Almanyanın tesliminden değil de. Federal Almanyanın kuruluş tarihi olan 1949 yılından başlatılırsa, o zaman alman adaletine dört yıllık bir kovuşturma imkânı daha tanınmış olacaktır. İşte geçen hafta Bundestag'da kabul edilerek Senatoya gönderilen kanun, Adenauerin bu teklifine uygun olarak hazırlanmış bir kanundur.

İstifa ve sonrası

Nazi suçlularının kovuşturma süresini 4,5 yıl daha uzatan bu kanunun kabul edilmesi, Bonn'da çeşitli fırtınalar koparmıştır. Bu fırtınaların en büyüğü Adalet Bakanı Bucher'in başında patlamış ve Dr. Bucher önceden verdiği söze uygun olarak istifasını vermiştir. Erhard koalisyonunun sağ kanadı sayılan Hür Demokrat Partiye mensup olan Bucher'in istifası bu koalisyonda önemli sarsıntılar yaratmış bulunmaktadır. Siyasi gözlemciler Bucher'in istifasının hafif de olsa bir kabine buhranına yol açacağını ve zaman aşımını ele alış biçimi, Orta Doğu politikası ve Fransaya karşı takındığı tavırdan dolayı zaten başı dertte olan Dr. Erhard'ın durumunu daha da sarsacağını ileri sürmektedirler.

Bilindiği gibi, Batı Almanya kabinesi 21 bakandan kuruludur ve bunların beşi Hür Demokrat Parti üyesidir. Şimdiki durumda öteki Hür Demokrat Bakanların istifa edeceklerini gösteren bir belirti yoktur. Bununla beraber. Bucher'in istifası Hür Demokratlarla Hristiyan Demokratlar arasın-

Ateşle Oynayanlar

Dünyadaki diğer ülkelere milletlerarası anlaşmazlıkların çözümünde sabır ve karşılıklı görüşme öğütleyen Birleşik Amerikanın, kendi çıkarları işin içine girince askeri gücünü kullanıvermesi, dünya barışını büyük tehlikelerle karşıkarşıya bırakmağa başlamıştır. Bu hafta içinde gelen haberler, Vietnam durumunun hergün biraz daha çıkmaza sürüklendiğini göstermektedir. Bu durum çıkmaza doğru sürüklendikçe de Birleşik Amerikanın tutumu sertleşmekte, Vietnam savaşı nerede ve nasıl duracağı belli olmayan bir döneme girmektedir.

Washington'lu idareciler yıllar süren uykularından uyanıp Vietnamda birşeyler yapmak gerektiğini anladıkları zaman, iş işten çoktan geçmişti. Fakat bu gerçeği böylece benimseyeceklerine, komünistleri görüşme masası başına oturtabilmeklerini sanarak Kuzey Vietnamı bombalamaya başlamışlardır. Bu bombalamaya girişirken bunların hiçbiri elbette ki Vietnama kendi istedikleri gibi bir biçim verilmesini sağlayacak türden, kesin başarı beklemiyordu. Birleşik Amerikanın bütün istediği, önünde sonunda oturmak zorunda kalacağı görüşme masası başına daha elverişli şartlarla gelmekti. Oysa bombardımanlar başladıktan sonra evdeki pazar çarşıya uymamış, Hanoi ve Pekin eski tutumlarından bir adım bile ayrılmaya yanaşmamışlardır.

Birleşik Amerikanın Vietnam politikasının daha ilk gününden başlayarak yanlış temeller üzerine oturtulduğuna şüphe yoktur. Bir kere, daha siyasî düzen ve istikrara bile kavuşamamış bir ülke olan Güney Vietnamı bütün bir Güneydoğu Asya politikasının kilittaşı yapmak bu yanlışların en büyüğü olsa gerektir. İkinci yanlış, iktidar değişikliğinin yaratacağı boşluğun nasıl doldurulacağım düşünmeden Diem'i devirmeye kalkışmaktır. Üçüncüsü, Birleşik Amerika Güney Vietnamın içine düştüğü anarşiyi yalnızca komunisi oyunu sanmış, ülkenin sosyal ve ekonomik gelişmesine hiç önem vermemiştir. Oysa bugün Kuzey Vietnam ve Komünist Çinle yakın ilgiler kurmuş bulunan Vietkong, birçok tarafsız gözlemcilerin de belirttikleri gibi, başlangıçta ülkenin ilkel durumuna ve politikacıların küçük hesaplarına karşı bayrak açan milliyetçi bir kuruluştu. Bu kuruluşu silâh gücüyle dağıtmaya çalışmak, bugünkü içinden çıkılması güç durumun doğmasına, başka bir deyişle Vietkongun Hanoi ile Pekinin deneti altına girmesine yol açmıştır.

Birleşik Amerika Vietnam savaşını hâlâ silâh gücüyle kazanabileceğini sanmakla yanlışlık, dizisini sürdürüp gitmektedir. Bu inanışı yüzünden Güney Vietnamda ülkenin ekonomik gücüyle ölçülemeyecek kadar büyük bir ordu kurmuş, askerleri ülkenin en kuvvetli baskı topluluğu yapmıştır. Buna karşılık halkın çoğunluğu ordu eliyle kurulup yönetilen sözde sivil düzene hâlâ ısınamamıştır. Öteyandan, Kuzey Vietnama karşı girişilen bombardıman hareketleri de beklenen sonucu yaratmış değildir. Birleşik Amerikanının bu harekete girişirken de bir yanlış hesap yaptığı, Doğu ile Batı arasındaki gevşekliği bozmak istemeyecek olan Sovyetler Birliğinin bu olup bitti karşısında Hanoi idarecilerini ılımlı davranışlara zorlayacağını sandığı anlaşılmaktadır. Oysa şimdi açıkça ortaya çıkmıştır ki Moskovanın Hanoi üzerinde sanıldığı kadar etkisi yoktur, Hanoi'nin ipini çekenler daha çok Pekinili yöneticilerdir. —

Birleşik Amerika Kuzey Vietnamı bombalamaya başlamakla, Pekin karşısında bozguncu durumuna düşmek istemeyen Moskovayı da ister istemez Kuzey Vietnamın yanında yer almaya zorlamış bulunmaktadır. Eğer yapılan bombardımanlar Hanoi ile Pekin üzerinde Birleşik Amerikanın umduğu etkiyi yapsaydı, bunun o kadar önemli sonuçları olmazdı- Fakat Hanoi ve Pekin bombardıman karşısında görüşme masası başına oturmaya yanaşacaklarına daha da sertleşmek eğilimini göstermektedirler.

Şu gerçeği iyice anlamak lâzımdır: Birleşik Amerika Komünist Çini atlayarak veya karşısına alarak Güneydoğuda hiçbir düzene kuramaz. Uzakdoğuda kurulacak her düzen, ancak Komünist Çinin de katılmasıyla başarıya ulaşabilir. Peki ama, Komünist Çinin işbirliğini sağlamanın yolu nedir? Eğer amerikan idarecileri bunun yolunu kuvvet kullanmakta görüyorlarsa, şimdiye kadar yaptıkları yanlışlara en kötüsünü ekliyorlar demektir. Yediyüz milyona yaklaşan bir Çin karşısında kuvvete başvurmaya kalkışmak, ateşle oynamanın ta kendisidir. Birleşik Amerika anlamsız inadın dan vazgeçmeli, Komünist Çinin Asyada söz ve nüfuz sahibi olmasının kaçınılmazlığını anlayarak onunla pazarlığa girişmelidir.

Aksi halde, herkesi korkulu günler beklemektedir.

daki gerginliği biraz daha çoğaltacak gibi görünmektedir.

Seylan

Karanlıkta vuruşanlar

Dünyanın ilk kadın başbakanı, bundan beş yıl önce Seylanda işbaşına gelmişti. Seylanın tanınmış devlet adamlarından Dr. Bandaranaike başbakanlık yaptığı bir sırada ölüverince, partisi onun yerine karısını işbaşına getirmiş ve Bayan Bandaranaike de o zamandan bu yana yerine iyice ısınmıştır. Fakat geçen hafta Seylanda yapılan seçimler sonunda, dünyanın ilk ve tek kadın başbakanı da koltuğundan ayrılmak zorunda kalmıştır. Seylandaki yabancı gazetecilerin hiçbiri, Bayan Bandaranaikenin başbakanlıktan ayrılırken kadın geleneklerine uygun olarak gözyaşı döküp dökmediğini bildırmemektedir ama, ayrılışın Hürriyet Partisinin bayan liderine pek acı geldiğine şüphe edilemez.

Seylandaki siyasî gözlemcilerin söylediklerine bakılırsa, Bayan Bandaranaikeyi koltuğundan eden seçimlerin kampanyası pek hararetli ve hareketli geçmiştir. Bütün muhalif basın, Komünist Çinle yakın bağlar kurmak taraflısı başbakanı şiddetle tenkit ederken, Bayan Bandaranaike de elindeki devlet radyosunu alabildiğine kendi propagandası için kullanmıştır. Öteyandan, bu kampanya sırasında Kolombodaki Sovyet, Amerikan ve Kızıl Çin elçiliklerinin dünyanın hiçbir tarafında eşine rastlanmayan biçimde kulis çalışmaları yaptıkları bildirilmektedir. Seçim sonuçları Amerikan Elçiliğinin bu çalışmalarda en başarı gösteren elçilik olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Geride, bıraktığımız hafta Seylanda yapılan seçimlerde Bayan Bandaranaikenin Hürriyet Partisi ancak 41 milletvekilli çıkarabilmiştir. Eğer ufak partilerle koalisyona gitseydi belki çoğunluk sağlayabilirdi ama, Bayan Ban daranaike uğradığı bu bozgundan sonra muhalefete geçmeyi tercih etmiştir, Seylanda yeni hükümeti kurmak görevi şimdi Millî Cephe Partisi lideri Sananayakeye verilmiştir. Gerçi Milli Cephe Partisi 151 üyeli Temsilciler Meclisinde yalnız 66 milletvekili bulundurmaktadır ama, 14 milletvekilliği kazanan Tamii Federal Partisi ile diğer bazı ufak partilerin de desteğiyle yeni başbakanın 90 kadar oy toplayabileceği sanılmaktadır.

Tüli'den haberler

istanbul

Maceradan sonra

İstanbul sosyetesini uzun süredir yakından ilgilendiren bir hikâye, kendi anlamında "happy end=mesut son" ile nihayete etmiş bulunuyor. Sarperlerin zengin kolunun yakışıklı, sakallı oğlu Mehmet Sarperle Ankaralı güzel eşi Ayşe Sarper -eski Kulin- bir celsede ayrıldılar. Daha önce daha tadsız bir ithamla açılmış olan dâva geri alınıp da karşılıklı anlaşmaya dayanan boşanma dâvası yürütülünce hakimin kararı kimseyi fazla bekletmedi.

Zaten, aslına bakılırsa hadisede her hangi bir kimse de fazla beklemiş değildir. Sarperlerden önce Sarvanlar, gene bir celsede boşanmış bulunuylardı. Sarpsrler ve Sarvanlar uzun süre İstanbul sosyetesinde beraber görünmüşler, sonra çiftler birbirinden ayrılmaya karar vermişler, bunun neticesi henüz alınmadan Necla Targan - Sarvan ile Mehmet Sarper parmaklarına nişan yüzüklerini geçirmişler, Ayşe Kulin - Sarperle İlhan Sarvan da Ankara - İstanbul seferlerine başlamışlardır. Gerçi Targan - Sarper nişanlanması bir başka "mesut hadise" den önce gerçekleşmiştir ama bunun dörtlü kopmanın sebebi değil, neticesi olduğu bilinmektedir, Öteki "mesut hadise"nin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği ise henüz bilinmemektedir bile... Ayşe Kulin - Sarper yüklü bir nafaka alaralk çocuklarını yanında muhafaza etmektedir.

Geçirdiğimiz Cumartesi gecesi Necla - Mehmet çiftini İstanbulun bu yıl ki moda lokali Tefoda görenler kendilerini hayli rahatlamış, hafiflemiş buldular.Genç çift, ilk defa başbaşa çıkmaktaydılar.

Yuvaya dönüş

Tefoda geçenlerde bir akşam ilgi çekici bir karşılaşma oldu. Bir süre önce kocası Kemal Akselden ayrılmış bulunan fazla güzel gözlü, ama fazla ince bacaklı Tüli Erel bir kısmı Ankaralı olan arkadaşlarıyla gelmişti. Bunların biri de Fransa Büyük Elçiliğinden yakışıklı Paul Guyomard idi. Dans pistinde Tüli Erel ile Profilonun sahiplerinden olan "eski arkadaş"ı ve İstanbulun en ince, ilgi çekici kadınlarından biri olan eşi yanyana dansettiler. İkinci çiftin bir ikinci balayı yaşayıp yaşamadığını o gece çok kimse merak etti.

Her halde, bir zamanların dostlukları kolaylıkla başka şekil alıyeriyor.

İstanbulun bu yılki moda yeri: Tefo
Sosyete kazanı kaynıyor

Güzel seçmesi

İstanbul sosyetesinde zaman zaman bir güzel parlıyor, devrini yaşıyor, yerini terkediyor. Geçen sene bu sosyetenin devam ettiği yerlerde nefis danslarıyla dikkati ve gözleri çeken kadın Ayşe Sarperdi. Bu sene bir başka Ayşe, etrafında yarattığı söylentilerle de onun yerini almaya namzet görünü-, yor: Ayşe Dümer. İstanbulun zengin dullarından Şükran Dümer kızı son dansları yaparken onu bir seyredişi var iki "anne iftiharı" diye bir tablo yapılacak olsa model diye bu zarif dul dan münasibim bulmak kolay olmayaçaktır.

Ama "gençler grupu"nda bir başka güzel kadın daha şimdi dikkati çekmekte. Bu, eski Bakanlardan Fatareddin maşın yeşil gözlü kızı Nurşin Sadıkoğlu. Genç karı koca gece klüplerinde birbirlerinden fazla aynlmamayı tercih eder görünüyorlar.

Benicenin **becerikliliği** .

Cumartesi gecesi İstanbul Valisi Niyazi Akının Hiltonda Burgiba şerefine verdiği yemek şehrin "protokola dahil sosyetesi"ni bir araya getirdi Davetliler arasında gazeteciler de vardı. Bunların içinde Ethem İzzet Benice, Fatih Rıfkı Atay ve Ahmet Emin Yalmanı atlatarak Burgibayı kendi grupunun gazeteciler cemiyeti olan Türk Basın Birliğinin Balosuna davet etti. Burgiba, eski bir gazeteci olduğunu söyleyerek bu daveti kabul etti ve çoğu tekaüde sevkedilmiş gazetecilerden müteşekkil olan bu Birliğin balosunu bir konuşmayla açtı.

Böylelikle de Ethem İzzet Benice fazla kimsenin bilmediği bu Birliğin adını duyurmuş oldu. Benice, tanınmış kimselere yaklaşmaktaki meharetiyla

tanınmış bir kimsedir ve hareketi üstadın, yaşı ilerlemiş de bulunsa formunu kaybetmediğini gösterdi.

Ankara

Yeni aristokrasi

"Burgibanın Ankarayı ziyareti, siyasi yönünün yanında bir de sosyal cephe yarattı. Çok kimse, 1965 ilkbaharının başlangıcında 1950 yazının başlangıcını hatırlalı. Yeni iktidarın kendilerini iktidar olmaya alıştıran büyükleri ve eşleri çekingen tavırları, eksik elbiseleriyle dikkati çektiler. Bu yüzden, bunların bir çoğu, frak ve uzun tuvalet giyilmesi gereken davetlere gidemediler. Bazıları ise, kendileri - ne gönderilen davetiyelerin "kıyafet" kısmına bakmamayı tercih ettiler. Meselâ Cumhurbaşkanının Operadaki davetinde yeni Millî Eğitim Bakanı Cihat Bilgehan, herkes smokinliyken, gündelik elbisesiyle dikkati çekti.

Bakan eşlerinin arasında "tecrübeli" görünen kimse eski Başbakan Yardımcısı Hasan Dinçerin hayli toplu eşiydi. Bayan Dinçer Operadaki davette önce eşini adım adım takip etti ve son oyundan sonra açılan soğuk bu tenin başından hemen hiç ayrılmadı. Orada bardak bardak portakal suyu içti ve masanın kendi tarafına düşen kısmında hemen ne kadar kanape var sa -salamlı, dilli, peynirli, ançuezli ayırması yapmaksızın- hepsini yedi. Bayan Dinçerin galaya yemek yemeden geldiği anlaşılıyordu.

Gecenin smokinsiz büyüklerinden bir başkası yeni İmar ve İskân Bakanı Recai İskenderoğluydu. İskenderoğlu da, her halde "Benim şahsiyetim kâfi'" diyerek kıyafet kanununa uymamıştı. Mamafih Bilgehan ve İskenderoğlu herkesin smokinli bulunduğunu görünce sadece şahsiyetin yetmediğini hissettiler ve bütün gece birbirlerine pek sokuldular, fazla kimsenin gözüne görünmediler.

Smokinli Bakanların ceketleri ise umumiyetle son modaya uygundu ve şal yakalıydı. Bazıları yeni yeni kokuyordu. Smokini eskiden kaldığını belli eden yeni Bakan İhsan Sabri Çağlayangildi.

Bakan hanımlar, içinde kendilerinden emin görünenler Turhan Kapantının eşi, Ulaştırma Bakanının eşi Esin San ve Dışişleri Bakanımn eşi ümit Işıktı. Bayan Ürgüplü bütün davetlerde, her zamanki gibi hanımefendiydi. Devlet Bakanının eşi Necla Altınsoy, Sağlık Balkanının eşi Güler Sükan ve Sanayi Bakanının eşi Güner Erdem daha ziyade kocalarının dümen suyunda seyretmeyi daha ihtiyatlı buldular.

Böylece Burgibanın ziyareti Başkentin yeni aristokrasisinin bir nevi; takdimi yerine geçti.

Ancak, bu ziyaretten çok şey bekleyen iki meslek erbabı şimdilik fazla bir şey elde edemedi: Kadın berberleriyle kadın terzileri. Başkentli hanımların kuvaför ilâhı Zeki, kırık dökük göçmen türkçesiyle, yeni aristokrasinin saçlarını kendisine yaptırtmaya başlayıp başlamadığını soran bir müşterisine:

"— Daha gelmediler, Hanımefendi" dedi.

"Hanımefendi'' sordu:

"— Peki ,ne zaman gelmeye başlarlar, Zeki?"

Zeki şöyle cevap verdi:

"— Gelirler Hanımefendi, gelirler.."

Ankaranın iki ünlü terzisi, Vedia ile Faize de aynı bekleyişin içindedirler. Vedia, Burgibanın ziyareti sırasında bir AKİS'çiye şöyle dedi:

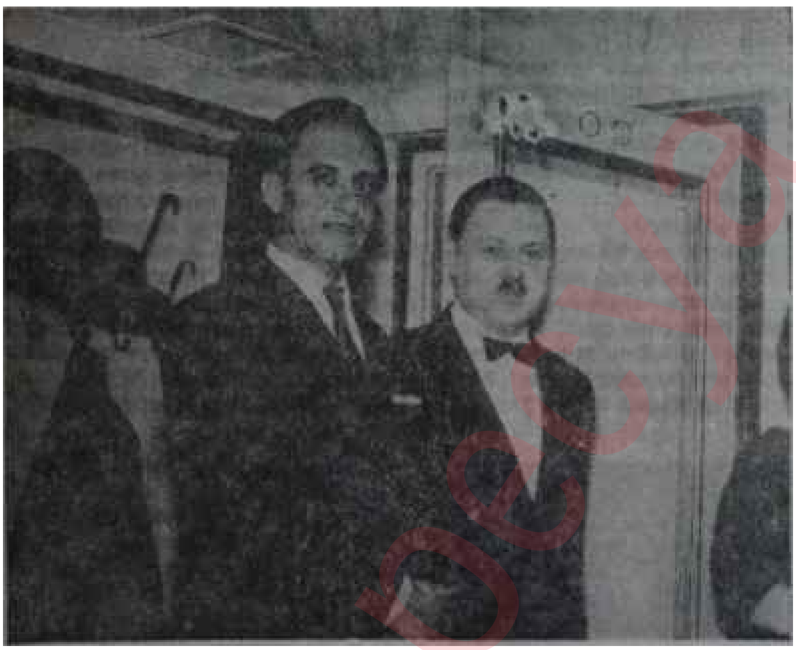
"— Yeni Bakan hanımlarının çoğunun henüz bizden haberleri yok. Halâ eski, alıştıkları terzilerinde giyiniyorlar, Ancak defilelerde bizleri tanıyacaklar. Ondan sonra müşterimiz olmalarını bekliyoruz.."

Faize ise ne Burgibanın ziyareti, ne de başka vesileyle henüz bir yeni Bakan eşinin kendisinin kapısını çalmamış olmasından dolayı üzgündür. Bunun bir sebebi de Bayındırlık Bakanının eşi Mualla Alpin Sanayi Bakanının eşi Güner Erdemin, Adalet Bakanının eşi Yüksel Baranın, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı İnce sesli, T.R.T. düşmanı Mehmet Turgutun eşi Türkân Turgutun kendi elbiselerini bizzat diktiklerini gazete röportajların da bildirmiş olmalarıdır.

Mamafih, Burgiba şerefine verilmiş olan davetlerin birinde Başkentin yaşlıca, tecrübeli sosyete mensuplarından biri şöyle dedi:

"— 1950'de Demokratlar da böyleydi. Sonradan, en pahalı dükkânların baş müşterileri onlar oldular. Mesele, alışmanın başlamasıdır. Hele bir defa "geldik, gitmeyiz" havası da bir iktidara hakim olursa aristokrasinin görünüşü şıpın işi değişiverir.."

Buna karşı Yüksel Baran ise Hükümetin geçici olduğunu, onun için yeni elbiselere bu yeni aristokrasinin fazla ihtiyaç hissetmeyeceğini söylemekle mukabele etmektedir.

Operada smokinsiz Bilgehan smokinli Bayülken ile

İntibak devri

SOSYAL HAYAT

Dernekler

Kadının eğitimi

Üniversiteli Kadınlar Derneğinin, bitirdiğimiz hafta Cuma akşamı Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesnin konferans salonunda düzenlediği açık oturum büyük bir kadın, topluluğu ve gençler tarafından merakla izlendi. Açık oturumda, Anadolu kadınının için de bulunduğu gerçekler bütün çıplaklığı ile bir kere daha gözler önüne serildi. Milli Eğitim Bakanı Cihat Bilgehan ise, bu konu ile ilgili olarak, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bir ilmi araştırına yapılmasının mümkün olacağını söyledi. Bakan, oturuma katılan bir kadın yazarın köydeki eğitimin daha gerçekçi olması ve köy çocuğunun yaptığı günlük işlere ışık tutacak pratik bilgileri de ihtiva etmesi hakkındaki düşüncesine de katıldı ve ilkokul çağındaki bütün çocukların okula gitmeleri için Bakanlıkça programlı bir çalışmanın dikkatle yürütüldüğünü bildirdi.

Kız çocuğu neden okula gitmemektedir veya hangi bölgelerde daha az gitmektedir? Bunun çareleri nedir? İşte, ancak bu soruların cevabı verildikten sonradır ki Türkiyede yüzde 80'li okur-yazar olmıyan kadınların derdine bir çare bulmak mümkün olacaktır.

Açık oturumu yöneten Siyasal Bilgiler Fakültesi doçentlerinden Dr. Nermin Abadan, Milliyet gazetesinin açtığı yurt röportajı yarışmasında birinciliği kazanan "Analarımız" ve "Çocuklarımız" isimli araştırma yazılarının yazarı Dursun Akçamı, "Türkiyenin nesillerini yetiştirecek olan kadınlar, Dursun Akçamın analarıdır" diye takdim etti ve Akçam dakikalarca alkışlandı.

Açık oturumda varılan sonuç şu oldu: Bugün Türkiyedeki eğitilmemiş, okur-yazar olmıyan, herseyden habersiz, haklarını hiçbir şekilde kullanamıyan, fakat buna mukabil mütemadiyen çalışan, türk ekonomisinin büyük yükünü omuzlarında taşıyan analar ve kızları eğitime tâbi tutulmadıkça Türkiyenin geleceği sağlam temeller üzerine oturtulmuş sayılmaz. Çünkü kadın yalnız kişisel yönü ile değil, anne olarak da eğitilmek zorundadır. Gelecek nesilleri o eğitecektir.

Konuşmacılar, kadının eğitilmesi ile ilgili olarak köy enstitüleri konusu üzerinde de durdular, köy enstitülerinin eski özellikleri içinde tekrar açılmasını istediler. Ancak Bakan, polemiğe yol açar endişesiyle, enstitülerle ilgili soruları cevaplandırmadı,

dışı eğitimi için, iyi yürütülen radyo eğitim yayınlarının ve mem leketimize televizyon getirildiği takdirde televizyon yayınlarının faydaları üzerinde durdu.

Nümune Hastahanesinin yeşil önlüklüleri
Gönüllüler

Gönüllüler

İşbirliğinin faydaları

Münevver Akpınar ,elindeki fiş defterini AKİS muhabirine uzattı ve sözlerine şöyle devam etti:

"— işte gönüllülerimiz!" Hastahaneye geliş ve çıkış saatleri, hastahanede yaptıkları, işler burada kayıtlıdır. Gerçi yılardanberi bu görevleri yerine getiririz ama, bugün, yeni hashanecilik anlayışı içinde, teşkilâtlanarak ve eğitim görerek yenibaştan işe başlamağa karar verdik. Bugün ilri toplumlarda "tedavi" anlayışı, hastahane anlayışı çok, pek çok değişmiştir. Hasta ,iyi olabilmek için, herseyden önce, kendisini evinde gibi huzurlu hissetmeli, ilgi ve şefkat görmelidir. Bunun yanında bugün, bütün dünyada büyük bir sıkıntı vardır: personel sıkıntısı! İşte bunun içindir ki bugün bütün dünyada hastahaneler içinde büyük çapta faydalı olan bir teşkilat Gönüllü Teşkiltıdır. Bunlar hastahanenin personeline iş bakımından yardımcı olurlarken, hastalara da her türlü ilgi ve ihtimamı göstermekte, onların yanında anne, abla, kardeş rolü oynamaktadırlar. Yani bugünün modern hastahanesinde bir ameliyathane nasıl mevcutsa, aynı şekilde bir gönüllü teşkilâtı mevcuttur ve bu hastahanelerde ,en büyük ihtiyaçlardan birine cevap vermektedir. Yalnız, bu kadar büyük sorumluluk altına giren bir teşekkülün kendini yetiştirmesi ve daha faydalı olabilmek amacıyla, eğitim görmesi de elbette ki şarttır. Bugünkü gönüllü teşkilâtları, işte bunun, için, Kurslara tâbi tutulmakta ve yetişmiş sosyal hizmet uzmanları tarafından yönetilmektedirler. İleri toplumlarda, her hastahanede görevli bir sosyal hizmet uzmanı vardır. Bu gönüllü teşekkülü yönetir, çalışma programlarını düzenler ve hastahanenin diğer sorumlu elemanları ile gönüllüler arasında gerekli işbirliğini sağlar, ortak toplantılar düzenler."

Olay gelirde bıraktığımız hafta. içinde Ankara Numune Hastahanesinin " Gönüllüler odasında geçti. Münevver Akpınar ise, hastaların "Münevver Abla'larından başkası değildi.

Sistemli çalışma

Nunume Hastahanesindeki gönüllü hareketi, Türk-Ameriikan Kadınları Kültür Derneginden bir grupun muntazam ziyaretleriyle başlamış ve bu şekilde, dışardan bu grupa katılan ziyaretçilerle genişlemiştir. Önceleri, haftada birkaç saatlerini, birkaç günlerini bu işe ayıran gönüllüler, koğuşlarda hastalarla meşgul olmakta, bakımlarına yardım etmekte ve onlara moral aşılamaktaydılar, İşte bu münferit çabalardan sonradır ki Numune Hastahanesi, gönüllülere resmen başvurarak, modern hastahanecilik anlayışı içinde, kendilerinden sistemli bir yardım istemiştir. Sosyal' Hizmetler Akademisiyle yapılan işbirliği neticesi, Türkiyede ilk defa, gönüllüler sistemli, plânlı ve programlı bir çalışmaya, hastahane tarafından yöneltilmişlerdir. Gerçi Ankarada. birçok hastahanede, çok başarılı şekilde çalışan gönüllü teşekkülleri mevcuttur ama, sosyal hizmet uzmanlarının işbirliğini sağlıyacak olan bir çalışmaya, ciddi surette, ilk defa gidilmektedir.

Numune Hastahanesindeki Gönüllü ekibini, Sosyal Hizmetler Akademisi son sınıf öğrencisi Elkin Besin organize etmektedir. Mesele herşeyden önce hastahaneyi tanıyıp, ihtiyaçları tespit etmektir. Elkin Besin ilk önce bu yolda yürümüş ve bundan sonra Gönüllüler teşkilâtının kurucusu Münevver Akpınarla temasa geçerek, gönüllülerin tespiti işine başlamıştır. Yapılan plâna göre, muntazam devam eden 21 gönüllü, bir oryantasyon toplantısından geçirildiikten sonra, en fazla ihtiyaç hissedilen polikliniklere ve nisaiye kısmına dağıtılmıştır. Doktorlar, hemşireler ve gönüllülerin, yaptıkları ortak toplantıda bir Eğitim Komitesi, bir Halkla Münasebet Komitesi ve bir de işe Yerleştirme Komitesi kurulmuştur. Eğitim Komitesi, gönüllülere muntazam fasılalarla verilecek olan eğitim kurslarını düzenleyecektir.

Lâiklik ve Ötesi

Tunus Cumhurbaşkanı sayın Habib Burgiba, memleketini bağımsızlık kavuşturduktan sonra, Atatürkü kendisine örnek alarak, memleketi her yönden kalkındırma savaşı içine girmiş, bunun için de köstekleyici birtakım dini inançlarla, şeriatle mücadele zorunda kalmıştır. Yalnız Burgiba, bunu değişik bir şekilde yapmış ve büyük kitleleri karşısına almamak için dinin dünya işlerine karışan olumsuz taraflarını, şeriati, kanunlarla değil tefsirlerle önleme tarafına gitmiştir. Meselâ bugün Tunusta, tek kişiyle evlilik prensibini elzem kılan bir medeni kanun mevcut değildir ama birden fazla kadınla evlilik yasaktır. Çünkü dini tefsirler yapan yetkililer dinin, birden fazla kadınla evliliği esasen birçok şartlara bağladığını hatırlatmış, bu şartlar hiçbir zaman mümkün olamıyacağına göre de birden fazla kadınla evlenmenin yasak olduğuna dair fetva vermişlerdir. Sayın Burgibanın, bundan bir süre önce, kalkınma seferberliği içinde bulunan bir memleket halkının ramazanda, işleri köstekleyici şekilde oruç tutamıyacağına dair demeci de gerekçesini gene din kitabından almaktadır. Mirasta eşitlik ve daha bunun gibi, modern Tunus Cumhuriyetinin bugün uyguladığı bütün medeni haklar aynı şekilde, kanun zorlamaları yapılmadan kitaba uydurulmuştur.

Oysa ki büyük Atatürk bunları reform hareketleri olarak memleketimize getirmiş, dinin olumsuz tarafları, şeriat bu reformlarla ortadan kaldırılmıştır. Gerçi Atatürk de bu reformları, zaman zaman din adamlarının yardımını sağlıyarak ve her zaman halka anlata anlata, sindire sindi - re yapmıştır ama, devrimlerini herşeyden önce kanunların garantisi altına girmesini öngörmüştür. Bu ise, demokrasi düzenine girdiğimiz andan itibaren karşılaştığımız bazı suni gericilik hareketleri karşısında en sağlam kuvvetimiz olmuştur. Eğer türk devrimleri kanunlarla böyle sıkısıkıya bağlanmış olmasaydı, Atatürkten sonra bu memleket ya "devrimler elden gitmesin diye" demokrasiden vazgeçmek sorunda kalacak, ya da aydınlarla şeriat istiyenler arasında kanlı olaylara sahne olacaktı. Gerçi kanunlara rağmen, buhranlı devirler yaşanmış, devrimler zaman zaman, anlam itibariyle zedelenmiştir ama. Türkiyede bir şeriatçiler grupunun ıkıtidari ele alması hiçbir zaman akla gelemiyecek birşeydir. Devrimlerimize, bundan böyle bu memlekette kimse el süremez. Eğitim meselelerimizi hallettikçe, eğitim ışığını köye daha fasla götürdükçe, mevcut kanunların heryerde aynı şekilde kullanılır hale geleceği de muhakkaktır. Çünkü her nereye eğitim girmişse, orada halkımız, en ileri batı ülkülerinin sahip olduğu bütün medeni hakları kullanarak yaşamaktadır. Bu bir gerçektir.

Tabii ,her memleketin kendine has şartlan vardır. Tunusun şartlarıyla Türkiyenin şartlan aynı değildir. Sayın Burgibanın memleketimizde, laiklik hakkında söylediği sözleri bu açıdan değerlendirmek gerekir. Bizim en büyük gücümüz, yenileşme hareketlerini inkişaf yolu île değil, doğrudan doğruya reform yolu ile yapmış olmamızdır. Zaten bizim anladığımız gerçek atatürkçülük de budur. Atatürk hem toplumumuza vazgeçilmez bir yön vermiş, hem de dini. değişik görüş ve tefsirlerle, dünya işleri içinde istismar edilebilen bir vasıta olmaktan kurtarmış, ona vicdanlardaki asıl yerini vermiştir.

Jale CANDAN

S i N E M A

Türkiye

Tiyatro konservesi

Geçen sayılardan birinde, yıllık film yapımı 150'yi aşınca, elde yeteri kadar konu ve senaryocu bulunmayınca sinemacılarımızın yerli - yabancı edebiyat ürünlerini, yabancı filmleri nasıl yağmaladıklarını belirtmiştik. Bu yağmanın en çok rastlananı, piyeslerin beyazperdeye aktarılmasıdır. Geçen hafta başkent sinemalarında bunun iki örneği vardı: "Ağaçlar Ayakta Ölür" ile "Şahane Züğürtler".

Oysa bugün yurdumuzda aklı başında bütün sinemacıların, gerçek amaçları ne olursa olsun, tiyatro eserlerinden vebadan kaçar gibi kaçmaları gerekir. Bunun sebebi açıktır : Sinemamızda otuz yıldan fazla süren bir "tiyatrocular" dönemi vardır ki, tiyatronun yönetmenleri, oyuncuları, eserleri, anlayışıyla sinemaya çöreklendiği bu dönem, sinemamızın belini bir daha kolay kolay doğrultamamasına yol açmıştır. Hiçbir ülkenin sineması, bizim sinemamızın bu "tiyatrocular"dan çektiğini çekmemiştir. Zaten çok vakit hiçbir ülkede olumlu sonuç vermemiş olan tiyatro - sinema alışverişi, sinemamız için işte bu yüzden kaçınılması gereken bir tehlike olarak ortaya çıkmaktadır. Kaldı ki, yeril tiyatro eserleri için yine bir dereceye kadar denenmesi göze alınabilecek olan bu alışveriş, yabancı tiyatro eserleri bakımından daha da büyük mah--urlar taşımaktadır. Yabancı tiyatro eserini beyazperdemize aktarırken sinemacı, sadece sinema terimleri içinde düşünmek çabasını göstermiyecek, bir de bu yabancı tiyatro eserini kendi yaşayışımıza uydurabilmek çabasını gösterecektir. Nitekim, yukarıda adı geçen iki film, herşeyden önce, bu yabancı piyeslerin bizim yaşayışımıza uydurulamayışından dolayı başarısızlığa uğramıştır.

Gangsterler, "yoldaş"lar

Genç ispanyol yazarı Alejandro Casona'nın "Los arboles mueren de ple - Ağaçlar Ayakta Ölür" piyesi, yaşamaktan bezmiş, umutlarını yitirmiş insanlara yaşamayı yeniden sevdirmeğe uğraşan "Yaşama Sevincini Arttırma Enstitüsü"nde geçen buruk bir güldürüdür. Bu haliyle bu eser ancak sahnede var olabilir, ancak sahnenin kayıtlarını benimseyebilen tiyatro seyircisine hitabedebilir. Bunu perdeye olduğu gibi aktarmak, sinema seyircisinin her görüntüsünü yadırgayacağı bir film meydana getirmekten başka bir anlam taşımaz. Bunu Ağaçlar Ayakta Ölür'ü çevirenler de anlamışlar, onun için piyesi perdeye aktarırken büyük değişiklikler yapmışlardır. Ne var ki bu değişiklikler, yadırganmasından çekinerek değiştirilenler yerine, yadırganacak yeni unsurlar getirmekten öteye geçememiştir. Filmde de yaşamaktan bezen, umuduna yitiren bir insan (Büyükanne) var. Sonra o da yeniden yaşama umudunu, gücünü kazanmaktadır. Ama nasıl? Dokuz-on yaşındaki torunu nun büyükbaba tarafından evden kovulup gitmesinden sonra, yine büyükbaba tarafından torun ağzından Amerikadan gönderilen sahte mektuplarla.. Yıllarca süren bu sahte mektuplardan sonra, bir günde bulunan, kiralanan sahte torun ve sahte gelinle... Filmin başkahramanı olan büyükannenin duygululuğunda bir insanın bu kadar sahteliğe kanabilmesi akıl alır şey değildir! Bu mümkün olsa da, bütün bunları sinema seyircisine kabul ettirmek imkânsızdır. Hele bunlara, feleğin çemberinden geçmiş, azılı bir soyguncunun büyük bir vurgun için girdiği yalıdan aşırı duygulu, aşırı namuslu bir insan olarak çıkması, Amerikaya giden torunun yıllardan sonra ünlü ve azılı bir gangster olarak yeniden yalıda boygösterip birtakım numaralara girişmesi gibi unsurlar da eklenince... Memduh Ün, daha önce Edmund Morris'in "The Wooden Dishes - Tahta Çanaklar"ını taşıdığı özellikler sayesinde "Kırık Çanaklar" adıyla bizim yaşayışımıza nekadar ustalıkla aktarmışsa, "Ağaçlar Ayakta Ölür'de yaşayışımıza da, sinemanın gereklerine de o kadar aykırı davranmaktadır.

Fakat "Ağaçlar Ayakta Ölür"de hiç olmazsa temiz bir işçilik, sinema diline uyarlık var. Süreyya Durunun "Şahane Züğürtler"i ise '"tiyatrocu" yönetmenlerimizin en başarısızlarına taş çıkartabilecek acemilikle, baştan sona tiyatro düzeninde gitmektedir. Kaldi ki, Jacqües Deval'in beyaz rus sığıntıları çevresinde geçen güldürüsünün serüvenleri de, kişileri de en azından 'Ağaçlar Ayakta Ölür"deki kadar bize yabancıdır. Bu on milyonluk "dokunulmaz" miras, bu "asil" duygular, bu uşak - efendi ilişkileri, bu "şahane" davranıştan Adananın "pamuk kralı" yoluyla sürmeve çalışmak seyirciye karşı en azından saygısızlıktır. Hem, allahaşkına, mutlaka bir piyesi aktarmak gerekiyorsa, başkalarının suyu mu çıkmıştır ki, artık köhneleşmiş, bir moda olarak çıkıp az sonra unutulup gitmiş "Şahane Züğürtler"e el atılmaktadır? Kaldı ki piyesler, sinemada, olsa olsa tiyatronun konservesi yapılmağa yarar: Şu veya bu bakımdan önemli piyesi, temsili, sahneye konuşu daha geniş seyirci kütlesine, gelecek kuşaklara ulaştırmak için hazırlanan bir konserve... Bunu da yine en iyi, o piyesle, temsille, sahneye koyuş veya oyunla yakından ilgisi olan biri yapar. Nitekim Jacques Deval yıllarca önce, 1935 te yönetmenliğini yaptığı bu filmle de yetinmeyip iki yıl sonra Anatöle Litvak aynı piyesi Charies Boyer ve Claudette Colbert ile çevirmek isteyince, ona senaryosunu hazırlamıştır. Bizim sinemacı, iki kere hazırlanmış konserveye otuz yıl sonra katılmakla hangi akla hizmet etmektedir, tanrı bilir!..

Fransa

Bedava sinema

Haftanın başlarında Salı günü Fransada bütün stüdyolarda, lâboratuvarlarda çalışmalara 24 saat ara verildi. Buna karşılık, yine. bütün Fransadaki sinemalar seyirciyle dolup taştı Hem de ilk defa olarak bu seyircileri istedikleri sinemalara, hiçbir ücret ödemeksizin giriyorlardı. Zaten haftalarca önceden Fransa, bir baştan bir başa seyirciyi bu 30 Mart gününe hazırlıyan afişlerle donatılmıştı. Afişlerde şunlar yazılıydı: "Bugün bütün fransızlar fransız sinemasının davetlisidir" Bu 24 saatlik grev, bu bedava sinema, basın toplantıları, sinemacılarla halkın katıldığı mitingler hep

bir amaca yönelmişti: Sinemaya yük leğen ağır vergileri protesto etmek!

Fransız sinemasının iktisadî durumu bir süredenberi iyi değildir, Üstelik geleceği gittikçe karanlık bulutlarla örtülmektedir. Hastalığın en önemli belirtisi, Fransada sinema seyircisinin gittikçe azalmasıdır. 1964 teki seyirci sayısında bir yıl öncesine **göre** % 5,5 azalma vardır. 1957'denberi ise seyirci sayısındaki azalma % **33.1'i** bulmuştur. 1947'de 424 milyon olan yıllık seyirci, 1964'te 274 milyona düşmüştür. Gerçi sinemaların brüt hasılatı aynı süre içinde sürekli olarak artmıştır. Meselâ 1947'de 14 milyar (eski) frank olan brüt hasılat 1964 te 76 milyar (eski) franga yükselmiştir. Ama seyirci sayısındaki azalışa karşılık brüt hasılattaki bu artış, bilet fiyatlarına yapılan zamla sağlanmıştır. Oysa hastalığın bir sebebi de budur: Bilet fiyatlarına zam yapıldıkça seyirci sayısı azalmakta, seyirci sayısı azaldıkça bilet fiyatlarına zam yapılmaktadır. Fransız sinemacıları bu çemberi kırmak için bilet fiyatlarında önemli bir yer tutan birtakım özel vergilerin kaldırılmasını istemektedirler. Gerçekten de fransız sineması normal vergilerin dışında mahallî vergi, eğlence resmi gibi bazı özel vergilere de tâbidir ve bunların toplamı, bilet bedelinin % 23'üne varmaktadır. Oysa bu özel vergi Batı Almanyada ancak % 8'dir. İngiltere, İsveç, İspanya ve Amerikada ise bu çeşit özel vergiler yoktur. İşte, "Fransız Sinemasını Savunma Günü" olarak ilân edilen 30 Marttaki hareketin ilk hedefi de bu özel vergilerin tamamiyle kaldırılmasıdır. Rene Clair, Henri - Georges Clouzot, Louis Daquin, Jean - Luc Godard, Edouard Molinaro, Alain Resnais tarafından kaleme alınan bildiriyle sinemacılar, fransız sinemasının en kısa zamanda kurtarılması için gerekli tedbirlerin alınmasını istemişlerdir. 30 Martta bütün Fransadaki sinema sahipleri o gün için bu özel vergileri ver memek amacıyla seyircilere bilet kesmemişlerdir. Sinemacılara göre bu bir başlangıçtır. Yeterli tedbirler en kısa zamanda alınmadığı takdirde bu gösteriler tekrarlanacağı gibi, ayrıca ulusal veya uluslararası hiçbir festivale katılmamak kararı da alınacaktır.

İHAP HULUSİ İSTANBUL
1 LİRA
SÜMERBANK TAKİ
TASARRUFLARINIZ-
SANAYİİMİZİN DÜNYA-
SEVİYESİNE ULAŞMASI İÇİN EKSİK-
BASAMAKLARI TAMAMLAYACAKTIR

Şimdi **TERKİBİNDE G-11 MADDESİ BULUNAN**
KREMLİ PURO TUVALET SABUNUNDAN DAHA İYİSİ OLAMAZ

PURO, hem mükemmel bir tuvalet
sabunu, hem de müessir bir güzellik müstahzarıdır
PURO, cildi temizler, besler,
kadife gibi yumuşak, çiçek gibi taze yapar
PURO, cazibenize cazibe katar

bol köpüklü - nefis kokulu

PURO

tuvalet sabunları yüzde yüz saftır